

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Tvorba nepřítele: analýza procesu sekuritizace před
americkou invazí do Iráku**

Michaela Kladivová

Plzeň 2017

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

**Tvorba nepřítele: analýza procesu sekuritizace před
americkou invazí do Iráku**

Michaela Kladivová

Vedoucí práce:

Mgr. Lubomír Lupták, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2017

.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Ľubomíru Luptákovi, Ph.D. za trpělivost, cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěl k vypracování této práce.

Obsah

Úvod	2
1 Teoretické předpoklady práce	6
1.1 Campbell a subjektivní interpretace nebezpečí	6
1.2 Intersubjektivita	8
1.3 Konceptuální aparát sekuritizačního procesu	8
1.4 Politická a společenská bezpečnost	9
2 Sekuritizační proces	12
3 Analytický rámec pro studium sekuritizace Iráku	14
4 Analýza funkčních období prezidentů	16
4.1 Reaganova administrativa	17
4.2 Administrativa George H. W. Bushe	21
4.3 Clintonova administrativa	25
4.4 Administrativa George W. Bushe	34
Závěr	41
Zdroje	46
Resumé	55

Úvod

Spojené státy americké po studené válce upevnily svou pozici světového hegemonu. Udržely si svou teritoriální integritu, politický systém i národní identitu a disponují bezkonkurenční vojenskou silou¹, která jim umožňuje intervenovat ve vzdálených oblastech. Tyto faktory přispívají ke specifické zahraniční politice, která odráží silné vnímání sebe sama jako obránce svobody a demokracie ve světě v důsledku politiky zadržování a následné porážky komunismu. S tím souvisí zásahy proti diktátorským a zločineckým režimům, jakým byl diktátorský režim v Iráku za vlády Saddáma Husajna. Moc iráckého režimu však zdaleka nedosahovala rozsahu moci Spojených států, státy se nenachází v přímé blízkosti, ani nedošlo k napadení vnitřní bezpečnosti USA. Jak je tedy možné, že se jím světový hegemon cítil být ohrožen?

B. Buzan, O. Wæver a Jaap de Wilde představili ve své knize *Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu teorii sekuritizace*. Jejich teorie předkládá, že pojetí hrozby závisí na její intersubjektivitě, tzn. že sekuritizující aktér nemusí nastolovat téma, protože je hrozba objektivně reálná, ale protože ji jako reálnou prezentuje a přijímá ji tak publikum. Entita označená za existenční hrozbu pro referenční objekt pak má mít za cíl ho poškodit či ohrozit jeho existenci. Úspěšnost sekuritizačního procesu pak úzce souvisí s relevancí publika, kterému je téma předkládáno, relevancí sekuritizujícího aktéra a atributy samotného řečového aktu.

Tato bakalářská práce je jednopřípadovou studií procesu sekuritizace Iráku před americkou invazí v roce 2003. Analýza se bude odehrávat na individuální rovině za použití analytických nástrojů sekuritizační teorie

¹ Kritériem je výše celkových nákladů na obranu státu (v konstantní hodnotě amerického dolaru pro rok 2014) oproti zbytku světa, zpracovaného Stockholmským institutem pro výzkum míru (SIPRI) v Databázi vojenských výdajů SIPRI v letech 1988–2015 (SIPRI 2017).

představené Buzanem, Wæverem a de Wildem, a bude se zabývat obdobím od počátku irácko-iránského konfliktu v 80. letech 20. století po den americké invaze do Iráku, tedy 19. března 2003. Cílem práce je analyzovat používání sekuritizačních prvků vůči Saddámu Husajnovi během funkčních období čtyř amerických prezidentů – Ronalda Reagana (dvě funkční období, 1981–1989), George H. W. Bushe (jedno funkční období, 1989–1993), Billa Clintona (dvě funkční období, 1993–2001) a George W. Bushe (zkoumaná pouze část prvního funkčního období od roku 2001) – vymežit spektrum sekuritizujících aktérů, kteří se na procesu podíleli, a jakým způsobem se na něm podíleli.

Postava Saddáma Husajna v čele zločineckého režimu v Iráku byla ve Spojených státech amerických s pojmem „hrozba“ dlouhodobě spojována. Od operace Pouštní bouře v Kuvajtu vedené USA v čele s Georgem H. W. Bushem v roce 1991 docházelo k neustálému zvyšování napětí mezi Husajnem a USA. To vyvrcholilo po teroristickém útoku na World Trade Center a sídlo Ministerstva obrany 11. září 2001, kdy George W. Bush prosazoval unilaterální zahraniční politiku a tento postoj kodifikoval v Národní bezpečnostní strategii Spojených států² vydané právě po teroristických útocích 11. září 2001.

Tato práce se skládá z teoretické a praktické části. V teoretické části představím teorii sekuritizace představenou Buzanem, Wæverem a de Wildem a specifika intersubjektivní interpretace a sektorové analýzy hrozeb s důrazem na společenský a politický sektor pro vymezení nástrojů analýzy aplikovaných v empirické části. Základem teoretického rámce jsou knihy *Bezpečnost: Nový*

² Anglicky *National Security Strategy of the United States*. Tento dokument deklaruje záměr jednat unilaterálně v případě ohrožení národní bezpečnosti země, mj. vymezuje právo země „identifikovat a zničit hrozbu než dosáhne [našich] hranic. Ačkoliv budou Spojené státy americké nadále usilovat o podporu mezinárodní komunity, nebudeme se, pokud to bude nezbytné, zdráhat jednat sami, abychom využili našeho práva na sebeobranu preventivní akcí proti [takovým] teroristům, abychom jim zabránili ublížit našim lidem a naší zemi; [...]“ (Bush 2001).

rámeček pro analýzu (2005) a *Writing Security: United States Foreign Policy and the Politics of Identity* Davida Campbella (1992).

Campbell v knize argumentuje, že meze identity státu jsou upevněné interpretací nebezpečí, což je nedílnou součástí zahraniční politiky státu. Interpretace je však vždy neúplná, protože svádí k subjektivitě – pokud interpretujeme, vnímáme realitu z určité perspektivy a upřednostňujeme ji před jinými. To, co pak vnímáme jako „jiné“ nebo „cizí“, je to, co kontinuálně utváří hranice naší identity (potažmo státu). Nastavení těchto hranic se pak promítá v naší interakci s okolím a tato interakce (v případě státu jeho zahraniční a bezpečnostní politika) pak ve zpětné vazbě formuje naši identitu. Svě předpoklady vztahuje na vývoj identity USA, které považuje za ukázkový příklad společnosti, jejíž identita se odráží v zahraniční politice státu.

Campbellova teorie je dobře kompatibilní s *Novým rámečkem pro analýzu*, který definuje proces sekuritizace jako intersubjektivní interpretaci reality, která však nabývá na důležitosti ve chvíli, kdy je specifický objekt označen za existenční hrozbu. Sektorová analýza pak předkládá pět sektorů původů hrozeb, přičemž společenský sektor je ten, který pracuje s konceptem ohrožení národa³ a jeho identity. Právě identita se odráží v chápání slova „my“ a „oni“ a pokud tedy společnost uvěří, že „my“ je ohroženo, nezáleží, zda ji „oni“ skutečně ohrožují. K tomu je však potřeba sled úspěšných řečových aktů relevantních aktérů schválených jejich publikem.

V empirické části bude tato teorie aplikována na americkou interpretaci Husajnova režimu ve výzkumném období. Hlavními sledovanými prvky bude povaha řečového aktu (forma a stylistika sekuritizační rétoriky vůči Husajnovu

³ Referenčními objekty však nejsou pouze národy, ale i „kmeny, klany, menšiny, civilizace, náboženské systémy a rasy“ (Buzan, B. – Wæver, O. – de Wilde, J. 2005: 144).

režimu), druh publika, kterému byl řečový akt určen (Rada bezpečnosti OSN, americká veřejnost, elity mající podíl na formování bezpečnostní politiky USA), spektrum aktérů, kteří řečový akt prováděli a způsob, jakým se na sekuritizaci podíleli. Analýza bude probíhat chronologicky a bude se opírat o události, které považuji za zásadní pro dynamiku sekuritizačního procesu. V závěru se budu věnovat vyhodnocení analýzy a odpovědi na výzkumnou otázku.

1 Teoretické předpoklady práce

Následující podkapitoly vymezují teoretické předpoklady, na nichž se zakládá analýza procesu sekuritizace. David Campbell (1992) i Buzan, Wæver a de Wilde (2005) se ve svých dílech opírají o pojmy jako identita, interpretace a intersubjektivita. Cílem této kapitoly je vymezit tyto pojmy společně s dalšími základními pojmy týkajícími se představované teorie jako hrozba, referenční objekt a sekuritizující aktér. Jejich základní význam je neměnný, ovšem jevy, na které odkazují, se mění v závislosti na specifických attributech sektorové analýzy, tedy dle každého sektoru lze rozlišit různé hrozby ohrožující jiné referenční objekty. Tyto pojmy jsou tedy vymezeny ve vztahu ke konkrétním sektorům, a to politickému a společenskému. Takto vymezený konceptuální aparát pak bude sloužit k naplnění cíle této bakalářské práce.

1.1 Campbell a subjektivní interpretace nebezpečí

Kniha *Writing Security: United States Foreign Policy and the Politics of Identity* Davida Campbella (1992) se zabývá tématem mezi identity promítajících se do zahraniční politiky státu. Tyto meze se upevňují subjektivní interpretací nebezpečí a to na základě postavení rovnítka mezi slova „jiné“ a „nebezpečí“. Pro vymezení jiného či cizího je však potřeba vymezit „my“ a tyto meze se neustále mění v reakci na dění v mezinárodním systému. V centru onoho „my“ stojí právě identita.

Campbell identitu chápe jako pojetí sebe sama, které konstruuje a upevňuje vymezením hranic mezi cizím a domácím, mnou a jiným, vnitřním a vnějším, a následně upevňována neustálým opakováním aktů, které zahrnují i „pošpinění jinakosti“ (Campbell 1992: 8–9)⁴. Co je odlišné je špatné,

⁴ Tento princip demonstruje například na porovnání těla a státu, k němuž využívá ‚režimu maskulinity/femininity‘ autorky Joan Cocksové. Ta rozděluje normy chování, které jsou přisuzovány mužskému a ženskému tělu pouze na základě jejich fyzických atributů. Zatímco žádoucí, nadřazené vlastnosti jako racionalita, síla atp. jsou atributy maskulinity a vnímáme tak sami sebe, deviantní, podřazené vlastnosti jako emotivnost, iracionalita atp. jsou atributy femininity. Tento princip pak lze

označováno slovy s negativní konotací, které v nás budí nedůvěru. Tuto nedůvěru si Campbell (ibidem: 19–20) vysvětluje jako důsledek jevu „globalizace nepředvídatelnosti“, kdy po studené válce dochází k rozšiřování zdrojů potenciálních hrozeb, vzestupu neurčitostí a nejistot, a rozšíření prostorovosti nebezpečí, které se neváže jen k okolnímu prostředí, ale může být také vnitrostátní. Jelikož se diskurz hrozeb rozšiřuje, je tedy nemožné objektivně vědět, co všechno „cizí“ pro nás nese riziko.

Entitou, která má v tomto nejistém světě pomáhat lidem zajišťovat svoji identitu je stát. Ten plně převzal tuto úlohu od katolické církve, která při svém úpadku už identitu nedokázala chránit⁵. Tato úloha podle Campbella spočívá právě v tom, že daná instituce vymezuje, kým nejsme a čeho se máme bát, abychom věděli, kým jsme a obě se shodují v tom, že společnost, která se jejich pravidly řídí, je bariérou před chaotickým, nebezpečným, anarchickým světem (ibidem: 52 - 68).

Vzhledem k pozici státu a občana je pak tedy třeba změnit pohled na zahraniční politiku států obecně. Analýza se běžně zabývá vzájemnými vztahy mezi státy, v tomto kontextu je však žádoucí zaměřit se spíše na nastavování hranic státu, kterými se vymezuje vůči mezinárodnímu systému. Zahraniční politika se tedy stává nástrojem pro nastavování diskurzu nebezpečí, kterého se pak občan bojí (ibidem: 69), protože stát (resp. jeho vláda) jedná jeho jménem jako poslední instance, která ho před ním může ochránit, čímž sám sebe vlastně legitimizuje.

vztáhnout právě na vztah mezi chápáním identity státu (my jsme ti se žádoucími atributy) a chápáním nepřítele (ten s podřízenými atributy) (Campbell 1992: 9-10).

⁵ Tento fenomén reprezentuje alternativní výklad vzniku moderního státu, který je běžně spojován se vznikem Vestfálského systému.

1.2 Intersubjektivita

Aby mohl stát nastavit diskurz čehokoliv, musí ale nejdříve interpretovat fakta. Konstruktivisté považují objekty v mezinárodních vztazích za sociální fakta (*social facts*), tedy fakta, která existují díky tomu, že jim aktéři v mezinárodním systému přisuzují určitý význam v historickém, kulturním a politickém kontextu (Fierke 2010: 182). Interpretace tedy odráží jejich vlastní identitu a na ni vázané zájmy. Mezinárodní systém však není okupován pouze jedním aktérem a jeho aktivity se tedy setkávají s aktivitami a (ne)porozuměním ostatních aktérů. Jedná se o kolektivní konstrukt vytvořený na základě vzájemného porozumění (*understanding*), který funguje na principu intersubjektivita – ačkoliv aktéři jednají a myslí individuálně, sdílí určité koncepty, jako způsob uvažování o některých hrozbách a jejich řešeních (ibidem: 183).

1.3 Konceptuální aparát sekuritizačního procesu

Pro samotný sekuritizační proces je třeba si vymezit základní koncepty a pojmy, se kterými teorie pracuje. Koncept bezpečnosti můžeme podle Buzana a Wævera definovat takto: „Pojem ‚bezpečnost‘ ve slovníku představitelů státu tradičně odkazuje k mimořádným či nouzovým situacím, čímž si státníci vyhrazují právo použít veškerých nezbytných [18] prostředků k zastavení nežádoucího vývoje“ (Buzan – Wæver – de Wilde 2005: 31–32). To posouvá tradiční pojetí negativní bezpečnosti jako stavu, ve kterém je aktér svobodný od hrozeb, na novou úroveň. Odkazuje totiž na fakt, že pro vypořádání se s hrozbou je třeba všech nezbytných prostředků; tedy i těch nekonvenčních.

Tato hrozba pak působí vůči referenčnímu objektu. Tradičně se jedná o stát či národ, ale mohou to být i další entity napříč úrovněmi analýzy od systémové po jednotlivce. Aktérem, který označuje danou entitu za ohroženou, je sekuritizující aktér. Ten problém označuje za existenční hrozbu, čímž jej posouvá

na prioritní pozici. Pokud se s problémem nevypořádáme hned, na ničem už nesejde, protože přestaneme existovat taková, jací jsme. Tento proces se nazývá sekuritizační pohyb (Taureck 2006: 54) a provádí ho aktér, který si nárokuje možnost projevu za určitý kolektiv⁶. Dalším aktérem je pak funkcionální aktér, který „působí na dynamiku bezpečnostních vztahů v regionu. Významně ovlivňují politická rozhodnutí na poli bezpečnosti, aniž by se přímo jednalo o referenční objekty nebo o aktéry poukazující na nutnost bezpečnostních kroků ve vztahu k referenčnímu objektu“ (Buzan – Wæver – de Wilde 2005: 48–49).

Sekuritizační teorie pracuje se sektory pro vymezení analytického aparátu výzkumu konkrétních sekuritizačních a desekuritizačních procesů vztahujících se k různým původům hrozeb, a tyto jsou v *Novém rámci pro analýzu* definovány jako „náhledy na mezinárodní systém, které staví do popředí jeden konkrétní aspekt vztahů a interakcí mezi veškerými jeho jednotkami“ (Buzan, – Wæver – de Wilde 2005: 38). Výše uvedené definice pojmů jsou tedy pouze obecné, protože se v konkrétním sektoru vztahují k různým aktérům a hrozbám. Těchto sektorů je pět: vojenský, politický, ekonomický, společenský a environmentální. Pro potřeby této bakalářské práce byly zvoleny aparáty dvou sektorů, a to politického a společenského.

1.4 Politická a společenská bezpečnost

Tyto dva sektory jsou vzájemně úzce propojené. Koncept národní bezpečnosti, který tradičně převládal v mezinárodních vztazích, je součástí státocentrismu některých dominantních teorií mezinárodních vztahů a odkazuje především na analýzu na úrovni státu – té se věnuje především politický sektor. Ten zahrnuje všechny nevojenské hrozby suverenity státu a jeho organizační stabilitě - ovšem pokud daná politická hrozba ohrožuje společnost onoho státu,

⁶ Za stát je to většinou vláda, dále političtí lídři, byrokratický aparát, lobby a další vlivné skupiny.

tedy jeho identitu, jedná se o společenskou bezpečnost (Buzan – Wæver – de Wilde 2005: 166–167).

Nejprve je třeba rozlišit politickou bezpečnost a politiku jako takovou. Podle Buzana je politika „ovlivňováním (*shaping*) lidského chování za účelem vládnutí velkým skupinám lidí“ (cit. dle Buzan – Wæver – de Wilde 2005: 167) zatímco „[s]tandardním cílem politických hrozeb je idea státu, zejména jeho národní identita a vládnoucí ideologie, a také instituce, jejichž prostřednictvím je tato idea vyjádřena“ (ibidem: 166). Aktérem politické bezpečnosti je nejčastěji politická reprezentace státu, institucionální struktura (jako OSN, Evropská unie) či vůdci (kmenů, náboženských skupin apod.). Ovšem v silných státech (především liberálně-demokratických státech) panuje přesvědčení, že jediným legitimním reprezentantem národního státu je vláda, která podléhá veřejné kontrole a kritice, a tudíž to bývá právě vláda, která figuruje jako sekuritizační aktér téměř vždy v případě, že je referenčním objektem teritoriálně vymezený stát (Buzan – Wæver – de Wilde 2005: 171). Relevantním aktérem politické bezpečnosti v případě sekuritizace Iráku je tedy v případě Spojených států prezident, viceprezident, členové Národní bezpečnostní rady a další členové vlády. Jsou to právě oni, kdo formuje bezpečnostní politiku teritoriálně vymezeného státu a vzhledem k povaze politického systému USA jsou to kromě Kongresu právě tyto osobnosti, které při formulaci hrozeb veřejnost zastupují.

To společenský sektor se oproti spíše státocentrickému politickému sektoru věnuje jiné, často opomíjené jednotce bezpečnosti, a to národu či společnosti. Společnost obecně nemusí být vždy přesně teritoriálně vymezená, ale je sjednocená ve svém sebepojetí, tedy vytvořením společného „my“, se kterým se mohou jednotlivci ztotožnit. Na konstrukci tohoto „my“ se do jisté míry podílí ohrožení této identity, protože vyzdvihuje určité vzájemné vazby mezi jednotlivci nad jiné vazby, které jsou upozaděny (ibidem: 139). Toto pojetí „my“ má tedy mnoho společného s Campbellovým chápáním identity.

Spektrum hrozeb se v tomto případě vymezuje na hrozby identitární bezpečnosti, tedy takové hrozby, které jsou schopné ukončit naši existenci coby sebe sama. Spadá do nich například migrace či střet kultur, ale i integrace či naopak separace různých skupin (ibidem: 141–142). Těmto hrozbám se pak společnost může pokusit bránit sama nebo se snažit zahrnout téma do agendy státu (politizovat ho) a přesunout ho tedy do politického sektoru (ibidem: 143). Referenčními objekty společenské bezpečnosti jsou pak národy, kmeny, etnické skupiny, náboženské skupiny a další kolektivní tělesa, která sdílí silný pocit loajality a oddanosti vůči společnému „my“, přičemž je to právě jeho existence, která je ohrožena (ibidem: 144). Podle této definice lze vztáhnout společné „my“ i na mezinárodní mezivládní organizace jako je OSN, jejíž členové se řídí uznanými kolektivními pravidly a vymezují se vůči těm, kteří je porušují (jako Saddám Husajn). Je proto relevantní zkoumat řečové akty zástupců členských států, v tomto případě USA, uskutečněných na půdě OSN (nejčastěji před Radou bezpečnosti, již jsou Spojené státy stálým členem).

Pokud se nyní vrátíme ke Campellově úvaze o zajišťování identity společnosti státem, vidíme zde jistou paralelu, kterou lze vztáhnout právě na případ Spojených států amerických. Silný patriotismus, liberálně-demokratické hodnoty a důraz na svobodu jednotlivce tvoří nepochybně velkou část identity americké společnosti. Campellova teorie vychází z předpokladu, že identita Spojených států (a její tvarování) se promítá do jejich zahraniční politiky a naopak, což úspěšně demonstruje na sérii historických příkladů. Spojením Campellovy logiky formování identity státu jeho vládou a předpokladu o legitimitě vlády coby reprezentanta státu v liberálních demokraciích získáváme zásadní předpoklad pro naši analýzu: Pokud má být stát (v zastupitelských demokraciích politické elity a tedy i prezident) filtrem pro veškeré dění ve světě a určovat, čeho se jeho obyvatelé mají či nemají bát, má americký prezident a jeho administrativa neuvěřitelně silnou výchozí pozici. Protože má tedy americký prezident monopol na informace, lze tedy předpokládat, že je primárním aktérem sekuritizace. Tento předpoklad je však předmětem analýzy, již budou podrobeny

(mimo jiné) řečové akty čtyř amerických prezidentů. Dříve než na ni dojde je však potřeba popsat samotný sekuritizační proces.

1.5 Sekuritizační proces

Sekuritizace tématu je zjednodušeně proces, při kterém se veřejné téma mění z politizovaného na sekuritizované. Politizované téma je takové téma, které je součástí veřejných debat, dostává se mu vládní pozornosti a vyžaduje určité oficiální, ale všeobecně akceptované⁷ (standardní) zásahy (Buzan, B. – Wæver, O. – de Wilde, J. 2005: 34). Sekuritizované téma je ovšem výsledkem úspěšné argumentace toho, že politizované téma se pro nás stalo existenční hrozbou, a že pokud nepoužijeme mimořádné prostředky (tedy takové, které nejsou součástí standardní politiky řešení problémů), přestaneme existovat, ať už fyzicky, nebo jako „my“ (ibidem: 34 – 35). Kritériem úspěšné sekuritizace je pak to, že relevantní publikum a veřejnost je přesvědčeno o tom, že dané téma je prioritou, kterou je třeba „osvobodit od jinak závazných pravidel a procedur“ (ibidem: 35).

Obecně lze tedy proces sekuritizace shrnout do tří kroků: (1) identifikace existenční hrozby, (2) užití mimořádných opatření, (3) vypořádávání se s následky mimořádných opatření pro vztahy mezi jednotkami (ibidem: 37). Celý tento proces funguje na principu intersubjektivitu uvedeném výše – pokud se aktér rozhodne prezentovat téma jako hrozbu, využívá potřebné rétoriky k tomu, aby ostatní aktéři pochopili logiku jeho jednání (především v liberálně-demokratických společnostech) na základě sdílení podvědomého uvažování o některých konceptech (například politicko-kulturní hodnoty, zahraniční politika, atp.).

Podstatou sekuritizačního procesu je tedy řečový akt – úspěšná argumentace, rétorika, která má za cíl jediný: přesvědčit cílovou skupinu o tom,

⁷ Mezi takové patří například řešení sporů neválečnou cestou, neomezování osobních svobod občanů atp. Mimořádná opatření jsou tedy taková opatření, která se dožadují výjimky z těchto obecně uznávaných pravidel (například v případě vojenské intervence).

že něco ohrožuje naši existenci. Autoři vymezují dvě kategorie usnadňujících podmínek, které podmiňují úspěšnou sekuritizaci. První je společenské postavení aktéra a jeho pozice coby akceptovaného „mluvčího“ bezpečnosti (Buzan, B. – Wæver, O. – de Wilde, J. 2005: 43). Aktér by měl disponovat určitou společenskou autoritou. Tuto pozici v liberálně-demokratických státech většinou opanují volení političtí lídři, a v USA je to právě prezident, který má díky volebnímu systému silnou podporu veřejnosti, ohromné pravomoci garantované ústavou a často i podporu Kongresu (záleží, která politická strana v něm má právě většinu).

Ovšem samotná společenská pozice nestačí, a tehdy nastupuje rétorika. Druhá usnadňující podmínka spočívá v dodržování „gramatiky bezpečnosti“ a v konstrukci takové narativní osnovy, která zahrnuje existenční hrozbu, zlomový (nevratný) bod, a možnou cestu ke zvládnutí hrozby [...]“ (ibidem: 45). Pokud se tedy aktér rozhodne prezentovat referenční objekt jako ohrožený, jeho rétorika se bude zabývat povahou jeho hrozby, tomu, co se stane, až se její potenciál naplní (referenční objekt přestane existovat tak jak ho známe), a jak jí lze předejít (prostřednictvím mimořádných opatření).

2 Analytický rámec pro studium sekuritizace Iráku

V úvodu práce je vymezeno funkční období čtyř prezidentů Spojených států amerických, jejichž řečové akty budou analyzovány. Každé funkční období bude zkoumáno prostřednictvím hledáním odpovědí na otázky: Kteří aktéři se na sekuritizaci Iráku ze strany USA podíleli? Jaké referenční objekty jsou v rámci sekuritizačního procesu zmiňovány? Jaké byly hlavní argumenty, které vedly ke konečné invazi USA do Iráku? To znamená, že se bude soustředit na to, kdo a v jaké pozici řečový akt provedl, jak se o hrozbě vyjadřoval a před jakým publikem, co bylo referenčním objektem a co ho mělo ohrožovat.

Jak bylo uvedeno výše, silná výchozí pozice prezidenta USA z něj při většině potenciálních sekuritizačních procesů činí primárního sekuritizujícího aktéra. Ačkoliv je nejvyšším představitelem exekutivní moci v USA, je však ve svých zahraničně-politických aktivitách omezen Kongresem⁸. Do své vlády⁹ však prezident z těchto výborů volí své poradce, a ti se již velkou měrou podílí na formování domácí či zahraniční politiky USA. Mezi nimi jsou i členové Národní bezpečnostní rady USA.

V roce 1947 vznikla Národní bezpečnostní rada USA, která má za úkol asistovat a radit prezidentovi v otázkách národní bezpečnosti a zahraniční politiky (Best 2011: 2). Stálými členy této rady jsou prezident USA (předseda radě), viceprezident USA¹⁰, ministr/ministryně zahraničí (*Secretary of State*), dále ministr/ministryně obrany (*Secretary of Defence*), a od roku 2007 i ministr/ministryně pro energetiku (*Secretary of Energy*). Dalšími důležitými členy jsou Společný sbor náčelníků štábů americké armády (*Joint Chiefs of*

⁸ Válku jinému státu může vyhlásit pouze Kongres, ratifikace mezinárodních smluv a schvalování vyslání amerických vojáků do zahraničních misí schvaluje Senát a Senátní zahraniční výbor (Americké centrum 2017).

⁹ Vláda není odpovědná Kongresu ani nežádá o důvěru – jedná se spíše o sekretariáty (jednotky) zodpovědné za danou oblast.

¹⁰ Viceprezident nahrazuje prezidenta v případě, že není schopen vykonávat svůj úřad, a předseda Senátu.

Staff), ředitel Národní informační služby (*National Intelligence*) a poradce/poradkyně pro národní bezpečnost (*National Security Advisor*) (Qiu 2017).

Následující část práce bude zkoumat především (ne však pouze) řečové akty stálých členů Národní bezpečnostní rady, a to prezidenta, viceprezidenta, ministry/ně obrany a ministry/ně zahraničí jako relevantních aktérů s pozicí umožňující úspěšně sekuritizovat Husajnov režim v Iráku. Cílem této analýzy pak nebude zpětně potvrdit, že se na tomto procesu skutečně podíleli, ale vyzkoumat jakou měrou a jakým způsobem přispěli k jeho průběhu.

Zkoumané řečové akty zahrnují: projevy aktérů před relevantním publikem (to zahrnuje Kongres, Radu bezpečnosti OSN), oficiální prohlášení (zpráva o stavu Unie, projev k národu), oficiální vládní dokumenty (Národní bezpečnostní direktivy, Národní bezpečnostní strategie) a tiskové zprávy či rozhovory poskytnuté médiím.

3 Analýza funkčních období prezidentů

Vzhledem k výše uvedeným zkoumaným aktérům poskytuje následující tabulka přehled osobností, které zastávaly ve výzkumné době uvedené úřady.

Úřední pozice	Jméno osobnosti zastávající daný úřad	Období, ve kterém zastávala daný úřad
Prezident Spojených států amerických	Ronald Reagan	1981–1989
	George H. W. Bush	1989–1993
	William J. Clinton	1993–2001
	George W. Bush	2001–2009
Viceprezident	George H. W. Bush	1981–1989
	Danford J. Quayle	1989–1993
	Albert A. Gore Jr.	1993–2001
	Richard B. Cheney	2001–2009
Ministr/yně zahraničí	Alexander M. Haig	1981–1982
	George P. Schultz	1982–1989
	James A. Baker	1989–1992
	Lawrence S. Eagleburger	1992–1993
	Warren M. Christopher	1993–1997
	Madeleine K. Albright	1997–2001
	Colin L. Powell	2001–2005
Ministr obrany	Caspar Weinberger	1981–1987
	Frank C. Carlucci	1987–1989
	Richard B. Cheney	1989–1993
	Les Aspin	1993–1994
	William Perry	1994–1997
	William Cohen	1997–2001
	Donald Rumsfeld	2001–2006

Zpracováno dle The White House (2017), United States Senate (2017), U. S. Department of State (2017) a InsideGov (2017).

Výše uvedené užší vymezení předpokládaných sekuritizujících aktérů slouží pouze jako „odrazový můstek“ pro analytickou činnost. Pozornost byla věnována především prezidentům a dále aktérům, kteří zanechali výraznou stopu na sekuritizačním procesu, tedy byli často zmiňováni v tisku, vládních dokumentech, oficiálních prohlášeních nebo projevech prezidentů.

3.1 Reaganova administrativa

Když Ronald Reagan nastupoval do úřadu v roce 1981, probíhala již irácko-iránská válka (1980–1988). Ozbrojený konflikt začal Saddám Husajn, který se tak snažil využít politického zmatku, ve kterém se sousední země zmítala po islámské revoluci. Spojené státy se ke konfliktu oficiálně stavěly neutrálně; Irák s nimi od roku 1967 ukončil diplomatické styky a nacházel se od roku 1979 na americkém seznamu zemí podporujících terorismus (Jett 2014). Odtud byl vyňat v roce 1982, kdy se Spojené státy snažily opět navázat diplomatické styky kvůli podpoře Iráku ve válce s Íránem. Kromě ohrožení ekonomických zájmů USA v regionu totiž hrozilo, že se Írán stane regionální velmocí, která svrhla Američany podporovaného šáha Pahlávího, v roce 1980 s nimi ukončila veškeré diplomatické styky, po 444 dní nechala islamistické studenty držet zaměstnance americké ambasády v Teheránu jako rukojmí a ihned po převratu v roce 1979 začala s mohutnou výstavbou zařízení pro výzkum jaderných zbraní (Tharoor 2015).

Navzdory oficiální neutralitě Spojené státy tajně pomáhaly Iráku (resp. Saddámu Husajnovi) finančně a zásobovaly ho zbraněmi, a to za jediným patrným účelem – udržet si za každou cenu přístup k ropě. Ronald Reagan podepsal v roce 1983 Národně-bezpečnostní rozhodovací direktivu¹¹ č. 99 (dále jen NSDD), která označila irácko-iránský konflikt za hrozbu pro americké zájmy

¹¹ Prezidentské direktivy jsou výslednicí práce Národní rady bezpečnosti, která sbírá data, analyzuje a překládá prezidentovy návrhy na směřování bezpečnostní a zahraniční politiky země. Prezidentovým podpisem pak vzniká právě Národně-bezpečnostní rozhodovací direktiva, která oznamuje rozhodnutí prezidenta přijmout tuto politiku jako oficiální (Pike 2017).

v daném regionu (NSC 1983a). Kromě možnosti, že budou obě země konfliktem oslabeny a tedy náchylnější vůči Sovětskému vlivu, hrozilo, že by Západ přišel o „přístup k dostatečným zásobám ropy“ (ibidem). Tento přístup byl později deklarován znovu, tentokrát v NSDD č. 114 (NSC 1983b), která nařizuje okamžité jednání se spojeneckými státy v Perském zálivu o zajištění bezpečnosti pro neválečné lodě a důležité ropné vrty.

Za tímto zdánlivě neutrálním, utilitaristickým přístupem však stála tichá podpora Husajna, se kterým se sešel Donald Rumsfeld, tehdy v pozici prezidentského vyslance (později se stal ministrem obrany v administrativě George W. Bushe). Tou dobou již Irák disponoval arzenálem chemických zbraní a Írán jejich použití v konfliktu nahlašoval již od léta 1983 (Battle 2003), ovšem jak dokazuje zápis ze setkání Rumsfelda a Husajna v prosinci téhož roku, o chemických zbraních nepadlo ani slovo (Department of State 1983). Rumsfeld se však veřejně vyjádřil, že Husajna „varoval“ ... před používáním zakázaných zbraní“ (Borger 2002).

Spojené státy se však nemohly nevyjadřovat dlouho, protože v mezinárodním systému vystupovaly jako oponenti chemických zbraní. Tehdejší ministr zahraničí George P. Shultz proto zaslal do sídel OSN v New Yorku a Ženevě telegram, ve kterém prohlašoval, že „Spojené státy vyhodnotily, že dostupné důkazy naznačují, že Irák použil smrtící chemické zbraně. Spojené státy silně odsuzují použití zakázaných chemických zbraní, kdekoliv jsou použity. Žádná země nemůže jejich použití ospravedlnit“ (Shultz 1984: 2). Ačkoliv zde USA použití chemických zbraní odsoudily, nepřisoudily vinu Iráku. V této rétorice pokračovaly až do konce konfliktu. Shultzův telegram byl poslán 5. března 1984; o 25 dní později bylo vydáno prezidentské prohlášení, že Spojené státy odsuzují používání chemických zbraní v konfliktech, které ovšem vůbec nezmiňovalo Irák. 5. května téhož roku pak byla vydána další NSDD č. 139 (NSC 1984), která nařizovala soustředit se na obranu před expanzí konfliktu

blíže k Perskému zálivu, bránit šíření iránského terorismu a zabránit kolapsu Iráku.

Ještě v roce 1984 obnovily oficiálně USA a Irák diplomatické vztahy. Zpráva Informační agentury ministerstva obrany ze září 1984 ovšem již obsahovala informaci, že Irák „spoléhá [...] na výhrůžku, že použije veškerý zbraňový arzenál, včetně chemikálií, aby odradila iránský útok“ (Defence Intelligence Agency 1984: 3). Již od března 1984 navíc zakázaly Spojené státy společně s Velkou Británií, Francií a Japonskem dovoz chemického materiálu na výrobu chemických zbraní (Ali 2001: 49). Ovšem kromě těchto opatření se žádný stát k iráckému používání chemických zbraní v konfliktu příliš nevyjadřoval.

V dosavadní politice a především rétorice Spojených států je tedy vidět latentní přístup k Iráku jako k hrozbě. Irák zde figuruje jako nástroj k zadržování mocenské expanze Íránu a jsou proto přehlíženy ty aspekty režimu, které byly později využívány jako hlavní argumenty pro použití vojenské síly vůči iráckému režimu v roce 2003. Snaha o neutrální postoj ke konfliktu se sice shodovala s neurčitou rétorikou vyjádření vůči používání ZHN v konfliktu, ovšem snaha o udržení bojeschopného Iráku dokazuje, že postoj USA neutrální rozhodně nebyl.

To se však změnilo na začátku druhé poloviny 80. let, kdy z australské iniciativy vznikla Australia Group, což bylo poradní těleso, kterému předsedala Austrálie a jejím cílem bylo odrazovat od hromadění biologických a chemických zbraní (Ali 2001: 50–51). Díky její aktivitě a hlasitému komentování situace na Středním Východě již nemohla Rada bezpečnosti OSN (s USA coby stálým členem) nečinně přihlížet. V únoru 1986 proto jednomyslně přijala rezoluci č. 582 (Security Council 1986), ve které zdůraznila oběma bojujícím stranám, že oba státy podléhají Ženevské dohodě z roku 1925 a tudíž nesmí používat chemické zbraně. Na tom trvalo i Ministerstvo zahraničí USA prostřednictvím svého mluvčího, který komentoval chemický útok na kurdské město Halabja

v roce 1988 (Ali 2001: 53–54). V odhalených vládních dokumentech a podle výpovědí očitých svědků události (Hiltermann – International Herald Tribune 2003) však bylo zjištěno, že nejenže tento útok spáchala irácká vláda na vlastní obyvatelstvo, ale USA o tom věděly díky satelitním snímkům a přesto křivě obvinily Írán z částečného podílu na této tragédii (Ottaway 1988).

Do konce irácko-iránského konfliktu podporovaly Spojené státy americké Saddáma Husajna. Nejednalo se o jasně viditelnou podporu, ale jak je evidentní z přístupu k řešení otázky používání chemických zbraní ve válce, Irák zatím vnímán jako hrozba nebyl. Nasvědčuje tomu i fakt, že Spojené státy věděly o útoku na kurdské Halabja a nepodnikly nic, tak nedopomohly k vítězství Íránu. Oficiální dokumentace americké vlády nezmiňuje Irák ve spojení s ohrožením ani jednou, ačkoliv se jednalo o agresora, který konflikt inicioval.

Je ovšem zajímavé, že již od uzavření Ženevského protokolu o nepoužívání chemických a biologických zbraní z roku 1925 a Dohody o nešíření jaderných zbraní z roku 1968 se Spojené státy stavěly do role propagátora a vynutitele dodržování těchto dohod, což silně ovlivnilo jejich politiku vůči Iráku, jak dokazují následující kapitoly. Zároveň jako hegemon demokratického světa neměly v době konfliktu problém s Husajnovým režimem v Iráku. Stavěly se k němu spíše neutrálně, povaze a dopadu režimu na irácké obyvatelstvo nevěnovaly přílišnou pozornost a soustředily se především na ekonomické a vojenské aspekty konfliktu, které by je přímo mohly zasáhnout. Nedošlo tedy k žádnému sekuritizačnímu pohybu, který by ovlivnil sekuritizační proces; naopak lze konstatovat, že tento proces v tuto dobu ještě nezačal.

3.2 Administrativa George H. W. Bushe

Irácko-iránský konflikt byl ukončen ještě roku 1988. Po zvolení a jmenování George H. W. Bushe do funkce prezidenta Spojených států bylo záměrem jeho administrativy udržovat relativně dobré, stabilní vztahy s Irákem získané v posledních devíti letech, a to především prostřednictvím ekonomických stimulů a bráněním uvalení obchodních sankcí na Irák v důsledku iránského konfliktu (Hahn 2012). To dokazuje kopie přepisu rozhovoru mezi americkou velvyslankyní v Bagdádu, April Glaspie, a Saddámem Husajnem 25. června 1990 poskytnutý The New York Times, podle kterého měla Glaspie ujistit Husajna, že má „přímé instrukce od Prezidenta, aby usilovala o lepší vztahy s Irákem“ (The New York Times 1990).

Tato situace se ovšem změnila ve chvíli, kdy Irák 2. srpna 1990 napadl Kuvajt kvůli jeho bohatství a ropným zásobám (Miller Center 2017). 8. srpna 1990, tedy týden po začátku invaze, pronesl George H. W. Bush projev, ve kterém veřejně odsoudil iráckou invazi do Kuvajtu a deklaroval záměr odtud Husajna vyhnat. Hovořil o něm jako o „světovém problému“, kteří řeší společně s lídry států Perského zálivu a Radou bezpečnosti OSN (CFR 1990). Kromě rétoriky proti porušení suverenity sousedního státu a falešného slibu, že k napadení nedojde, se Bush st. soustředil také na ohrožení ropných zásob Kuvajtu a možného omezení přísunu ropy na světový trh. Oznámil, že „Irák je už tak bohatá a mocná země, která vlastní druhé největší světové zásoby ropy a milion ozbrojených mužů. Je to čtvrtá největší armáda na světě. Naše země nyní dováží polovinu ropy, kterou spotřebuje, a [naše] ekonomická nezávislost by mohla čelit vážné hrozbě“ (ibidem). Stejně na věc nahlížel i tehdejší ministr zahraničí James A. Baker, který Irák odsoudil za omezení přísunu ropy na Západní trh, což podle něj mohlo vyústit ve světovou ekonomickou recesi a ta by „měla za následek ztrátu pracovních míst pro americké občany“ (Friedman 1990).

Bushovy výroky zosobňovaly zásadní proměnu postoje USA vůči Husajnovi. V samotném projevu byl zmíněn třikrát, a to jako lhář, který slíbil, že Kuvajt nenapadne, slib porušil a nyní je vnímán „jako [...] agresivní diktátor ohrožující své sousedy“ (CFR 1990). Jelikož Irák nereagoval na výzvy OSN, aby ukončil okupaci Kuvajtu, vydala Rada bezpečnosti OSN v listopadu 1990 rezoluci č. 678, která opravňovala členské státy, aby v případě, že Husajn do 15. ledna 1991 své vojáky nestáhne, zasáhly všemi možnými prostředky a okupaci ukončily (Miller Center 2017). Spojené státy se snažily Iráku domluvit, ovšem snahy padly na neúrodnou půdu, jak potvrdil tehdejší ministr zahraničí James A. Baker po setkání se svým iráckým protějškem Tárikem Azízem jen pár dní před uplynutím lhůty (Friedman 1991). Baker uvedl, že Irák nejevil žádnou snahu přizpůsobit se výzvám Rady bezpečnosti OSN a že napadl Kuvajt pro vlastní obohacení (ibidem).

Tato zřetelná proměna rétoriky prezidenta Bushe a ministra zahraničí Bakera jako by byla počátkem nahlížení na Irák jako na hrozbu pro především ekonomickou bezpečnost USA. Takto lze argumentovat angažovanost Spojených států ve vojenském zásahu. Husajn totiž odmítal stáhnout irácké vojsko z Kuvajtu, a 16. ledna 1991 došlo k operaci „Pouštní bouře“, vojenskému zásahu mezinárodní koalice států vedené Spojenými státy. Kongresem schválený vojenský zásah autorizoval prezident Bush 15. ledna, podpisem Národní bezpečnostní direktivy č. 54, kde argumentoval, že Irák ohrožuje vitální zájmy USA v Perském zálivu a bezpečnost přátelských států v regionu (NSC 1991: 1–2). Zapojení USA do konfliktu oznámil v den provedení operace ve veřejném projevu, kde odkázal na Husajna jako na „diktátora z Iráku, který vtrhl k malému a bezmocnému sousedovi“ (Bush 1991). Bombardování vojenských zařízení v Iráku pak nařizuje na základě argumentu, že „[z]atímco svět čekal, Husajn se pokoušel přidat ke svému chemickému arzenálu, který již vlastní, mnohem nebezpečnější zbraň hromadného ničení – jadernou zbraň“ (ibidem).

Jedná se o první zmínku faktu, že Husajn vlastnil arzenál chemických zbraní a k tomu se pokoušel o jaderný výzkum. Do té doby se rétorika prezidentů Bushe a Reagana pohybovala na spíše na neutrální až pozitivní úrovni. Napadení Kuvajtu však situaci naprosto změnilo díky několika faktorům: Husajn porušil slib, že na Kuvajt nezaútočí; Kuvajt vlastnil ohromné ropné zásoby; tyto zásoby by dopomohly Iráku k děsivě silné mocenské pozici na Středním Východě.

Těsně před zapojením do války označil prezident Bush Husajna za ztělesnění zla, poukazujíc na jeho porušování lidských práv (Miller Center 2017). Ve svém projevu o stavu Unie 29. ledna 1991 ke konfliktu uvedl, že „Husajn rozhodně odmítal cestu diplomacie a míru (The American Presidency Project 2017), čímž vojenský zásah *de facto* legitimizoval jako jediný možný prostředek k „domluvě“ s diktátorem.

S pomocí koaličních vojsk byla irácká vojska rychle vyhnána z kuvajtského území a již 6. března 1991 přednesl prezident Bush na společném zasedání Kongresu projev k ukončení války. V něm se o Saddámu Husajnovi vyjadřoval jako o „padouchovi“, který měl na svědomí hrůzy, které se staly Kuvajťanům, jeho vlastnímu obyvatelstvu a celému světu (The American Presidency Project 2017). Zároveň zde prohlašuje, že Husajn přišel o svůj arzenál zbraní hromadného ničení (ZHN).

V důsledku tohoto konfliktu se naprosto změnila optika, kterou se prezidentova administrativa dívala na Saddáma Husajna. Nyní byl tedy oficiálně považován za hrozbu pro tři důležité zájmy USA v regionu Středního Východu: mír a stabilita v regionu, od které se zároveň odvíjel nepřerušovaný přísun ropy na světový trh, a celková regulace hromadění zbraní hromadného ničení (především chemické, biologické a jaderné zbraně). Kromě toho byl Husajn zřetelně stavěn do role narušitele světového míru a devianta, který se vzpírá mezinárodnímu systému. Přesně tyto motivy se objevují i v Národní bezpečnostní strategii vydané 1. srpna 1991 (NSS Archive 1991: 10), kde prezidentská administrativa

deklarovala úmysl vyžadovat po Iráku uposlechnutí podmínky v rezoluci RB OSN č. 687 o zničení arzenálu ZHN. V sekci věnované zastavení hromadění zbraní (ibidem: 15) se pak zavazuje k většímu tlaku na dodržování a rozšiřování smluv, protože jak lze vyčíst z chování Iráku, závazky¹² vyplývající z uzavřených mezinárodních smluv pro něj nic neznamenají.

Na tento rétorický obraz lze pohlížet Campbellovou logikou formování identity státu. V 80. letech 20. století využívaly Spojené státy Irák jako nástroj k zadržování íránské mocenské expanze, poskytovaly mu finance, zbraně a dokonce i jaderný výzkum. Chránily tak vlastní zájmy v regionu a ty Irák nijak neohrožoval. Ovšem ve chvíli, kdy Irák tyto zájmy začal ohrožovat, a ukázalo se, že Husajn není mužem svého slova, vztahy se polarizovaly a na Husajna začalo být nahlíženo jako na agresivního, nevypočitatelného diktátora. Společný faktor vojenské agrese, ohrožení ropných zdrojů, ohrožení suverenity jiného státu a rostoucí moci iráckého diktátora figuroval jako naprostý opak toho, o co v mezinárodním prostředí usilovaly Spojené státy (především programy proti hromadění ZHN) a jak prezentovaly samy sebe jako liberálně-demokratický stát. Tato zkušenost byla tak silná, že se dlouhodobě promítla do americko-iráckých vztahů a, jak dokazují následující kapitoly, způsob, jakým se Spojené státy o Iráku vyjadřovaly jak na domácí, tak na zahraniční půdě. Proměna rétoriky sice nastala těsně před invazí, ovšem upevnila se až po ní. Invazi do Kuvajtu tedy můžeme označit za prvotní impuls k sekuritizačnímu procesu, kterého se ujal prezident Bush společně s Národní bezpečností radou USA, z nichž se jako nejvýraznější jeví ministr zahraničí Baker.

Bushova administrativa dostála závazkům deklarovaným v NSS v srpnu 1991 až do konce svého funkčního období. Podporovala tvrdé vymáhání podvolení Iráku vůči rezolucím a nekompromisně vyžadovala tvrdší sankce a embargo v případě, že Husajn odmítne spolupracovat, což je stavělo do opozice

¹² Irák byl tou dobou smluvní stranou Ženevského protokolu z roku 1925 o nepoužívání chemických a biologických zbraní a Smlouvy o nešíření jaderných zbraní z roku 1968 (NSS Archive 1991: 15).

vůči Francii, Ruské federaci a později Čínské federaci, kterým vadily dopady sankcí na civilní obyvatelstvo (Dunne 2003: 266). Bohužel se nedochovaly žádné záznamy zasedání RB OSN, které by ukázaly, jakým způsobem zástupci USA argumentovali pro tvrdší sankce proti Iráku. Lze již ovšem vycházet ze zachovaných dokumentů z období administrativy prezidenta Clintona, které (mimo jiné) zpracovává právě následující kapitola.

3.3 Clintonova administrativa

Ochraně zájmů na Středním Východě se věnoval i prezident Clinton po nástupu do úřadu. Martin Indyk, zvláštní asistent Národní bezpečnostní rady, přednesl na symposiu Soref v roce 1993 řeč, která odhalovala, jakým způsobem bude Clintonova administrativa přistupovat ke Střednímu Východu. V této řeči (The Washington Institute 2017) uvedl, že nejdůležitější zájmy země se nezměnily. Dále zde prohlásil, že USA budou nadále pokračovat v politice omezování hromadění ZHN a s tím souvisejícím zadržováním Husajnova režimu. Tuto politiku nazval „duálním zadržováním“ a její potřeba vyplývala z faktu, že „současné irácké a iránské režimy jsou oba nepřátelské vůči americkým zájmům v regionu“ (ibidem). Dále deklaroval, že USA budou usilovat o to, aby byl Husajnov režim označen za „zločinecký režim“, aby byla ustavena komise pro vyšetření „zločinů proti lidskosti“ páchaných režimem, a že na Husajna bude vyvíjen větší tlak, který ho přinutí podvolit se rezolucím RB OSN (ibidem). Byla tedy zachována kontinuita bezpečnostní rétoriky započatá předchozí administrativou. V tomto projevu se pak objevuje ještě jedna důležitá věta, a sice: „Mělo by být vyjasněno, že náš spor nesouvisí s iráckým lidem. Za jejich nepříznivou situaci může pouze diktatura v Bagdádu“ (ibidem). Indyk tak přímo Husajna a jeho okolí označil za protivníka, který navíc škodí vlastnímu lidu. V následujících letech je tento motiv opakovan často a napomáhá tak negativnímu obrazu Husajna, o který Spojené státy usilovaly.

Husajněv režim označil za hrozbu i tehdejší ministr obrany Les Aspin v projevu¹³ před Národní akademií věd USA (NSC 1993). V tomto projevu argumentoval potřebu zlepšení informačních služeb tím, že po kuvajtské válce zjistili, že nejen, že v Iráku probíhal vyspělejší jaderný výzkum, než se tušilo, ale že se Američanům „nepodařilo zničit veškerý jeho [Husajněv] výzkum chemických a biologických zbraní“ (ibidem).

Ještě před Indykovým projevem se však událo něco, co Clintonovu administrativu v tvrdé rétorice utvrdilo. 26. června 1993 došlo ze strany USA vůči Iráku k cílené vojenské agresi. Americké námořnictvo vypustilo na Bagdád raketové střely Tomahawk (Von Drehle–Smith 1993). Byla to odpověď na údajný pokus o atentát na bývalého prezidenta Bushe, který navštívil Kuvajt v polovině dubna (ibidem). Útok oznámil prezident Clinton v projevu v Oválné pracovně v den spuštění útoku. V tomto projevu vyjádřil, že „bychom neměli být takovými činy překvapeni, když pocházejí z takového režimu, jako je ten Saddáma Husajna, kde [se] vládne krutě, vraždí své vlastní lidi, obsadil své dva sousedy, ostatní napadl a zapojil se chemického a environmentálního válčení“ (The New York Times 1993). Zároveň poznamenal, že „irácký útok na prezidenta Bushe byl útokem na naši zemi a na všechny Američany“ (ibidem). Husajněv režim obvinil z podpory terorismu a argumentoval, že „Saddám Husajn opakovaně ukázal, že se uchýlí k terorismu či agresi, pokud zůstane nekontrolován“ (ibidem). Cílem tohoto projevu tedy bylo dát najevo, že Spojené státy odpoví v případě agrese proti svým občanům a stanovují si další cíl: pokračovat důrazně v boji proti terorismu, se kterým byl nyní před veřejností spojen i Saddám Husajn.

Z období Clintonovy administrativy se bohužel nedochovaly žádné bezpečnostní direktivy, které by odhalily smýšlení Národní bezpečnostní rady o Husajněv režimu, ale dochovaly se texty vydaných Národních bezpečnostních

¹³ Projev se týkal nové Iniciativy o nešíření zbraní vydané v roce 1993 v rámci prezidentské direktivy č. 18 z roku 1993 (NSC 1993).

strategií, které jsou dále obsaženy v textu. Spíše než domácí rétorika však byla výrazná rétorika na mezinárodním poli, kde se USA snažily pomocí rezolucí, bezletových zón vytvořených po operaci Pouštní bouře a neustálého mezinárodního tlaku v podobě sankcí (jak bylo uvedeno výše), přinutit Husajna, aby se podvolil a Irák přestal narušovat stabilitu v regionu. Administrativa si tyto cíle předsevzala v Národní bezpečnostní strategii z roku 1994 (NSS Archive 1994: 11–29).

Dle zápisu ze schůze RB OSN dne 15. října 1994 vystoupila Madeleine Albrightová, tehdejší velvyslankyně Spojených států pro OSN, před hlasováním o přijetí rezoluce č. 949 s projevem, který volal po tvrdém přístupu a nedůvěře v Husajnovu slovo. Odvolávala se na přemístování iráckých vojáků blízko ke kuvajtským hranicím, ke kterému v té době docházelo; dále na neschopnost Iráku uznat suverenitu Kuvajtu a neustálé vyhrožování Iráku, že přestane spolupracovat se Zvláštní komisí OSN (UNSCOM)¹⁴ na zničení svého arzenálu ZHN (Security Council 1994: 4–6). O necelý měsíc později Irák skutečně uznal suverenitu Kuvajtu a přijal závazek plynoucí z rezoluce č. 833 z roku 1993 vyžadující spolupráci i UNSCOM, ovšem zatímco např. Ruská federace a Francie volaly po „odměně“ v podobě uvolnění sankcí, Spojené státy stále vyžadovaly ostražitý přístup (Preston 1994).

Přístup k Iráku deklarovaný v NSS z roku 1994 se promítl i do NSS následující v příštím roce, kde se cíle opakovaly. Při hlasování o rezoluci č. 986 (upravující podmínky tzv. *Oil-for-Food* program¹⁵, který umožňoval omezený nákup Irácké ropy v zahraničí výměnou za to, že irácká vláda bude výdělek používat na distribuci jídla a dalších veřejných statků svým obyvatelům) opět vystoupila Madeleine Albrightová, která před Radou bezpečnosti OSN

¹⁴ Tato komise byla ustavena rezolucí č. 687 z dubna 1991. Komise měla ve spolupráci s Mezinárodní agenturou pro atomovou energii monitorovat výzkum ZHN a dohlížet na zničení všech ZHN, které byly odhaleny (UNSCOM 2017). Měl jim být poskytnut neomezený přístup do všech podezříváných zařízení a k veškeré dokumentaci k výzkumu.

¹⁵ Tento program později rozšířen dalšími dvěma rezolucemi v letech 1997 a 1998 (Rose 2005: 465).

prohlásila, že „největší hrozbou pro teritoriální integritu Iráku je Saddám Husajn. Je to jediná vláda, která kdy použila zbraně hromadného ničení proti svým vlastním občanům¹⁶“ (Security Council 1995: 10). V tomto projevu vyjádřila lítost nad situací iráckého lidu, na který dopadala humanitární krize způsobená uvalenými sankcemi a špatným hospodařením irácké vlády, ale zároveň odmítala ustoupit od sankcí, pokud Irák nepřestane s kladením odporu dříve přijatým sankcím (ibidem).

Dva nové motivy tak rozšířily spektrum hrozeb, které Husajnov režim představoval hned pro několik referenčních objektů, které dosud administrativa Bushe a poté i Clintona označila. Původní, vojenskou hrozbou byl program na výzkum a rozšiřování arzenálu ZHN, což ohrožovalo sousední státy v regionu Středního východu. Další z původních hrozeb byla ekonomická, která měla přímo ohrožovat USA omezováním přísunu ropy na světový trh, což ohrožovalo cenu ropy na trhu i alokaci zdrojů ropy pro Západ. Následně byl označen za hrozbu samotný irácký režim, který terorizoval vlastní obyvatelstvo a zasadil o humanitární krizi, která měla na obyvatelstvo nejhorší dopad. Posledním motivem pak byla hrozba mezinárodního terorismu, který měl prozatím ohrožovat nejen zahraniční spojence, ale i americké občany v zahraničí (z analyzovaných dokumentů vyplývá, že Spojené státy zatím nepředpokládaly, že by Husajn mohl ohrozit jejich vnitřní bezpečnost). Tyto hrozby nadále tvořily základ americké rétoriky a dále se pouze rozvíjely díky událostem v následujících letech.

Národní bezpečnostní strategie z roku 1996 obsahovala stejné cíle jako její předchůdkyně, ovšem pozdější události toho roku vyvolaly novou vlnu reakcí především od USA. Dle zápisu ze schůze RB OSN v březnu 1996 byl UNSCOMu odepřen v Iráku bezpodmínečný přístup do příslušných míst

¹⁶ Zde patrně naráží právě na dříve zmiňovaný útok na město Halabja s většinovou kurdskou populací. Právě s iráckými Kurdy byl Husajn v neustálém konfliktu a údajně proti nim používal právě zbraně hromadného ničení, díky čemuž byl později obviněn z genocidy (Wong 2006).

(Security Council 1996a: 2). To samé se událo v červnu téhož roku, což mělo za následek stručný, ale přísný projev Albrightové k RB OSN, kde znovu upozorňovala na nebezpečí, které Husajn pro region představoval a vystupovala proti jemnějšímu jednání s Irákem (Security Council 1996b: 6).

Oba státy se znovu ocitly v konfrontaci poté, co Husajn vyslal na začátku září 1996 část vojáků do severní části Iráku na území Kurdů podporovaných USA, kde dobyli město Irbil. Již od útoku na město Halabja v roce 1988 Spojené státy podporovaly kurdskou menšinu v Iráku a tento akt proto vnímaly jako agresi, na kterou bude potřeba odpovědět, ačkoliv nedošlo k narušení bezletové zóny (Graham–Balz 1996). Tak se opravdu stalo 3. září 1996, mj. aby se podle prezidenta Clintona „snížila [Saddámová] schopnost ohrožovat své sousedy a americké zájmy“ (Graham 1996).

V roce 1997 vydala Clintonova administrativa další Národní bezpečnostní strategii, ve které kromě trvalých cílů jako byl boj proti terorismu, hromadění arzenálu ZHN a přinucení Iráku ke spolupráci s UNSCOM, stavěly Spojené státy do pozice ochránce demokratických principů a proponenta univerzálních lidských práv. Tento motiv se v NSS objevoval už od nástupu prezidenta Clintona do úřadu a byl často obsažen v argumentaci Albrightové před Radou bezpečnosti OSN, nicméně právě v této NSS je vymezeno spektrum způsobů porušování lidských práv, proti kterým hodlala administrativa zasahovat. Jako jeden ze způsobů zásahu uvádí právě ekonomické sankce (NSS Archive 1997). Spojené státy na nich neúprosně trvaly, ale nadále hlasovaly pro rozšiřování podmínek *Oil-for-Food* programu. Ani to však nepřesvědčilo iráckou vládu, aby spolupracovala s UNSCOM a v listopadu 1997 zamítla přístup americkým inspektorům do země spolu s varováním, že na americká průzkumná letadla může být kdykoliv vystřeleno (Goshko – Lippman 1997). Jednalo se o přímý akt vzdoru vůči Spojeným státům, který vyhrožoval, že může dojít k přímé agresi mezi dvěma státy. Později došlo dokonce k vyhoštění amerických inspektorů z Iráku, nicméně zatímco Spojené státy kumulovaly vojenskou sílu na hranicích

spojeneckých států s Irákem, Husajn se zřejmě zalekl a zákaz zrušil (Goshko 1997b).

Toto zrušení ovšem trvalo pouze krátce, jelikož o necelý měsíc později, v prosinci 1997, Irák opět kladl překážky UNSCOM a zamítl jim přístup do některých prostorů (Goshko 1997a). V tom pokračoval i v následujícím roce, ovšem irácká vláda kromě vzdoru RB OSN nedokázala efektivně distribuovat jídlo a další veřejné statky, jak ji k tomu zavazovala rezoluce č. 986. Při hlasování o přijetí dalších úprav této rezoluce vystoupil Peter Burleigh, tehdejší vyslanec Spojených států pro OSN, který ostře kritizoval sobectví Saddáma Husajna, protože „[z]atímco irácké děti hladověly, Saddám Husajn odklonil vzácné zdroje, aby vybudoval více paláců a zbraní hromadného ničení“ (Security Council 1998: 11). Propagoval však setrvání v hledání diplomatického řešení problému, které zmínil i prezident Clinton v projevu před Společným sborem náčelníků štábů a zaměstnanci Pentagonu v polovině února 1998. V tomto projevu se vyjadřuje o Husajnovi jako o lháři, který přijal všechny závazky plynoucí z příměří uzavřeného Kuvajtu a pozdějších rezolucí, ale neustále se jim snažil vyhýbat (CNN 1998). Chválil činnost UNSCOM a její efektivitu při odhalování Husajnových lží o výzkumu ZHN, čímž si vysvětloval neustálé kladení překážek pro práci komise ze strany Husajna (ibidem). Kritizoval ovšem, že autorita rezolucí končí u UNSCOM, protože se nejedná o dostatečnou autoritu, které by se Husajn podřídil. Zároveň zde kritizoval neschopnost Rady bezpečnosti OSN adekvátně reagovat na Husajnovův vzdor a schopnosti, které díky ohromnému arzenálu ZHN získal, což mohlo mít za následek bezpečnostní ohrožení mezinárodního společenství:

„Co když jeho spolupráce selže a my selžeme v reakci, nebo se vydáme nějakou nejasnou třetí cestou, která mu poskytne ještě více příležitostí rozvinout svůj program pro zbraně hromadného ničení a bude pokračovat v nátlaku na uvolnění sankcí a bude nadále ignorovat závazky, ke kterým se slavnostně zavázal? Inu, vyvodí si, že mezinárodní

společenství ztratilo svou vůli. Poté si vyvodí, že může nadále pokračovat a znovu vybudovat větší arzenál s devastačními účinky. A já vám garantuji, že někdy, nějakým způsobem, ten arzenál použije. A já si myslím, že každý z vás, kdo na tom opravdu pracoval jakkoliv dlouho, tomu věří také“ (ibidem).

Tímto projevem Clinton následně deklaroval úmysl zasáhnout, pokud se zvýší riziko, že Husajn ZHN opravdu použije. Ačkoliv s možností vojenského zásahu zachází jako s posledním možným řešením, nazývá ji „šanci pro vykonání správné věci pro na děti a vnoučata“ (ibidem). Kromě aktivity v bezletových zónách při bránění další agrese vůči Kuvajtu na jihu a Kurdům na severu země se tak jednalo o další vojenský tlak, který měl přimět Husajna k poslušnosti. Jak je patrné z projevu, prezidentská administrativa považovala schopnost projekce Husajnových sil za natolik velkou, že začala uvažovat o upuštění od diplomatické, multilaterální cesty ke které se uchýlovala už od svého nástupu v roce 1993. Jednalo se o další důležitý posun v americké rétorice, která dosud na mezinárodním poli propagovala pouze ekonomické sankce (i když velice tvrdé). Přímé napadení Iráku bez předchozího napadení či mandátu OSN by se rovnalo preemptivnímu zákroku, na který ve své Národní bezpečností strategii z roku 2002 odvolal prezident Bush (tomu je věnována část následující kapitoly). Tento projev ovšem probíhal před domácí elitou (zaměstnanci Pentagonu). Z toho lze vyvodit, že Spojené státy používaly různé sekuritizující prvky na dvou úrovních: domácí (státní) a mezinárodní (OSN).

K neautorizovanému útoku na Irák skutečně došlo. V srpnu 1998 Saddám Husajn oznámil, že ukončuje veškerou spolupráci s UNSCOM, což Rada bezpečnosti OSN odsoudila a odmítla, že by uvolnila dosavadní ekonomické sankce (Goshko 1998). Tato situace pokračovala až do listopadu téhož roku, kdy byli z Bagdádu evakuováni inspektoři a další úředníci OSN. Prezident Clinton na tuto situaci reagoval povolením zvýšení počtu amerických armádních složek a vojenského arzenálu v okolních spojeneckých zemích, protože „selhání

v odpovědi by mohlo povzbudit Saddáma, aby jednal lehkomyšlně, naznačujíc mu, že může beztréstně vyvíjet zbraně hromadného ničení nebo ohrožovat své sousedy“ (Graham – Goshko 1998). Prezident Clinton spustil vzdušnou operaci, po níž Husajn prohlásil, že Irák je ochoten znovu plně spolupracovat s inspektory z UNSCOM. Na to Clinton reagoval odvoláním útoku a pochvalnou, ale zároveň varovnou řečí, ve které upozorňuje, že Husajn nejdříve musí dostát svým závazkům a ideálně zvolit novou vládu, která nebude představovat nebezpečí pro své občany ani region, ve kterém s e nachází (Clinton 1998a). Husajn ovšem znovu otočil a tehdy se prezident Clinton rozhodl pro vojenský zásah proti výzkumným a vojenským zařízením v Iráku v důsledku porušení poslední šance, která byla Husajnovi dána.

Operace Pouštní liška byla schválena 16. prosince 1998. Prezident Clinton vysvětlil tento zásah jako snahu o obranu „národních zájmů USA, a vskutku i zájmů lidí napříč Středním Východem a na celém světě“ (Clinton 1998b). Argumentoval, že ačkoliv i ostatní státy mají arzenál ZHN a raketové střely, Husajn se liší v tom, že on již tyto zbraně použil (ibidem). Kromě trvalé strategie zadržování Iráku, jako byla podpora ekonomických sankcí a UNSCOM však Clinton kladl důraz i na podporu vnitřní opozice vůči Husajnovi, a to dokud nebude zvolena nová vláda (ibidem). Zavázal se tak k trvalé opozici přímo vůči rebelskému diktátorovi.

Napříč veškerou rétorikou vyobrazující Irák jako hrozbu pro svůj region i mezinárodní společenství, mluvčí daného řečového aktu ve většině případů poznamenal, že to není irácký lid, ale Husajn a jeho okolí, kteří jsou předmětem opozice USA. Toto ujištění se promítalo do politiky rozšiřování rezolucí o humanitární pomoci iráckému lidu v roce 1999, ve kterých zástupce USA vždy¹⁷ hlasoval pro přijetí prodloužení platnosti *Oil-for-food* programu, či navýšení limitu získané částky z ropy. Zásadní výhrou pro USA pak bylo přijetí rezoluce

¹⁷ Ověřeno dle zápisů ze schůzí Rady bezpečnosti OSN č. 4008, 4050, 4070, 4077, 4079, 4084 (UN SC 2017).

č. 1284 dne 17. prosince 1999, která stanovila, že RB OSN neuvolní sankce, dokud Husajn nenaplní všechny klíčové body rezolucí, ke kterým se zavázal (k tomu měla pomoci speciální komise UNMOVIC, která navazovala na práci UNSCOM), rozšířila humanitární sektor *Oil-for-Food* programu a uložila finance z něj získané pod úplný dohled RB OSN (NSS Archive 2000: 43).

Tato rezoluce na chvíli uspokojila RB OSN, ovšem humanitární krize v Iráku začala narůstat do obřích rozměrů. Vedla se jednání o tom, zda je jejím viníkem právě Rada bezpečnosti, nebo Saddám Husajn. Zástupce Spojených států James B. Cunningham v březnu 2000 dále trval na neúprosném vyžadování plné spolupráce Iráku s Radou bezpečnosti v rámci přijatých rezolucí, protože nadále považoval Irák za hrozbu (Security Council 2000).

Politika Clintonovy administrativy vůči Husajnovi za 8 let úřadu příliš nezměnila. Je však patrné, že byla pokračovatelkou trendu, který již nastavil za svého úřadu George H. W. Bush. Především první volební období Clintonovy administrativy bylo zásadní pro vymezení čtyř základních hrozeb, které Husajnov režim podle USA představoval, druhé volební období pak probíhalo v duchu utužování těchto hrozeb a rétoriky proti nim. Jako klíčoví aktéři zde působili: prezident Clinton, Madeleine Albright na pozici vyslankyně USA pro OSN, a Peter Burleigh, který paní Albrightovou na pozici vyslance pro OSN vystřídal. Významné řečové akty, o něž se opírá tato kapitola, probíhaly na dvou úrovních, státní a mezinárodní, přičemž mezinárodní aktivita byla dominantní především v druhém volebním období Clintonovy administrativy. Nedůvěřivost vůči Husajnovi, který neustále měnil svá rozhodnutí o spolupráci s komisí, se projevila jako zásadní faktor pro utužování napětí mezi oběma státy na obou těchto úrovních. Do takovéto situace byl v roce 2000 zvolen a v roce 2001 jmenován George W. Bush.

3.4 Administrativa George W. Bushe

Bushova administrativa pokračovala v zadržovací politice vůči Iráku. 26. června 2001 došlo k debatě v rámci Rady bezpečnosti OSN, kde se projednávala humanitární krize v Iráku. James B. Cunningham, který byl v této době americkým vyslancem pro OSN, se za americkou vládu vyjádřil, že ačkoliv je Irák stále hrozbou pro Střední Východ, americká vláda podporuje návrh na uvolnění sankcí a jejich uvalení pouze na zboží, které by mohlo pomoci Iráku být nadále hrozbou pro své okolí (Security Council 2001). Tento model schválen nebyl, nicméně k dalším výrazným řečovým aktům již následně nedošlo.

To změnila série teroristických útoků 11. září 2001, z nichž se do povědomí mezinárodní společnosti zřejmě nejvíce vryl letecký útok na World Trade Center v New Yorku. Po těchto útocích se pozornost USA obrátila na Afghánistán, jelikož se k útoku přihlásila al-Káida, teroristická organizace spolupracující s tálibánskou vládou. Na tento fakt odkázal prezident Bush při projevu před Kongresem (Bush 2001), kde zároveň deklaroval, že Spojené státy na tento akt odpoví silou. Při tomto projevu přímo nezmiňuje Irák, nicméně postava Saddáma Husajna je zmíněna v rozhovoru, který Colin Powell, tehdejší ministr zahraničí, věnoval jen dva dny po samotných útocích. Zde vyjmenovával organizace, které vyjádřily podporu ve věci vytvoření koalice pro boj proti terorismu v rámci odvety za teroristické útoky (American Rhetoric 2017). Na následný dotaz reportéra na státy, které se účastnit nechtějí, Powell odpověděl: „Jak dnes bylo zmíněno již dříve, Saddám Husajn, k mému nevelkému překvapení, není zrovna někdo, kdo by s námi cítil“ (ibidem).

Vzhledem k rétorice, kterou se různí představitelé prezidentské administrativy vyjadřovali vůči Iráku už v 90. letech, jeví se logické, že Spojené státy po skončení vojenské akce v Afghánistánu obrátily svou pozornost na další nebezpečný stát v regionu: Irák. Jak později uvedl ve své autobiografii sám prezident Bush, důvodů pro pozornost vůči Iráku měl několik: údajně sponzoroval teroristy, v čele stál diktátor, který utlačoval svůj lid, ohrožoval své

sousedy, byl zapřisáhlým nepřítelem USA a pracoval na vytvoření ZHN (Bush 2010: 228). Stejně jako v předchozí dekádě docházelo k řečovým aktům na domácí i mezinárodní úrovni, ovšem tentokrát nepřevažovala ta mezinárodní platforma nad domácí. Jak ukazují následující příklady, administrativa shodně argumentovala na obou úrovních, tedy před domácím publikem, i před Radou bezpečnosti OSN.

Prvním zásadním projevem, který se věnuje roli Iráku jako hrozbě pro Spojené státy, byl projev o stavu Unie 29. ledna 2002, kde prezident Bush označil chování Iráku za chování státu, „který má co schovávat“ (Bush 2002c). V tomto projevu označuje Irák, Írán a KLDR za tzv. Osu zla (*Axis of Evil*), tedy státy, které se snaží ohrožovat světový mír. Varuje, že mohou ZHN poskytnout teroristům nebo vydírat USA prostřednictvím napadením některého ze spojenců v regionu (ibidem). V tomto duchu se nesly všechny následující projevy, které se zabývaly Saddámem Husajnem; mimo to byl tento projev jedním z důležitých indikátorů toho, jak bude koncipována příští Národní bezpečnostní strategie.

Dalším důležitým projevem byl pak ten uskutečněný 12. září 2002, tedy den po výročí jednoho roku od teroristických útoků v USA. Prezident Bush přednesl zásadní projev před Valným shromážděním OSN, kde poukázal na porušování slibů ze strany Iráku (odmítnutí spolupráce se speciální komisí OSN), zločinů proti lidskosti (používání ZHN v iránském konfliktu i při opresi domácích menšin), zneužívání finančních zdrojů poskytnutých v rámci *Oil-for-Food* programu na úkor Iráčanů a lhaní, jehož se měl Husajn dopustit při přiznání výzkumu chemických a biologických zbraní (Bush 2002a). Dále požadoval vynucení plnění závazků plynoucích z Irákem přijatých rezolucí a deklaroval, že Spojené státy budou v tomto ohledu s Radou bezpečnosti plně spolupracovat i v případě možnosti použití násilí (ibidem). Tento projev byl snahou o přinucení Rady bezpečnosti k uvažování o možnosti násilného přinucení Iráku ke spolupráci, kterému se Spojené státy dříve snažily vyhýbat. Je to patrné především na politice Clintonovy administrativy, která sice argumentovala, že

Husajnov režim představuje nebezpečí nejen na regionální, ale i světové úrovni, a sama proti němu podnikla vojenskou akci, ovšem kromě propozice upevnování ekonomických sankcí a kumulace vojenské moci ve spojeneckých státech sousedících s Irákem se nikdy neodvážila něčeho takového, jako otevřeně požadovat po Radě bezpečnosti uvalení podmínky, která by Iráku hrozila násilným vynucením spolupráce. Ačkoliv se jednalo o konvenční postup (USA by k vojenskému zásahu měly mandát udělený OSN), jednalo se o první důležitý krok na cestě k vypořádání se s otevřeně nepřátelským státem.

Tato snaha byla patrná i v projevu na domácí půdě, a sice v projevu viceprezidenta Richarda B. Cheneyho před národním shromážděním Veteránů zahraničních válek (VFW) 27. srpna 2002. Též kladl důraz na akceschopnost OSN a nepodceňování výzkumných programů ZHN, o nichž nepochyboval, že jsou již natolik vyspělé, aby si Husajn mohl brzy dovolit Spojené státy vydírat prostřednictvím nově získaného jaderného arzenálu (Cheney 2002).

V šoku, který zachvátil Spojené státy po 11. září 2001, tedy začala prezidentská administrativa otevřeně požadovat větší aktivitu OSN, neboť se bála o bezpečnost státu. Jak již zmínil prezident Bush v projevu o stavu Unie, k tomu mohlo dojít prostřednictvím státem podporovaného terorismu. Přelomovým okamžikem v otázce adekvátní razance odpovědi na tuto hrozbu byla Bushova Národní bezpečnostní strategie vydaná 17. září 2002 a to díky faktu, že si v ní administrativa oficiálně nárokovala právo na preemptivní sebeobranu, což multilaterální, konvenční¹⁸ postup není. Jedná se o výjimku, kterou Spojené státy uznávaly jako specifické právo vyplývající ze situace, kdy je stát bezprostředně ohrožen vysokým rizikem hrozby, a tudíž má právo eliminovat hrozbu dříve, než se naplní projev (Thaft IV 2002). Důležitým projevem, který ovlivnil podobu tohoto dokumentu byl projev prezidenta Bushe přednesený 1. června 2002 na

¹⁸ Konvenčním postupem v tomto případě rozumíme právo na sebeobranu deklarované Chartou OSN v článku 51, které ovšem určuje, že sebeobrana je oprávněná pouze v případě, že je členský stát nejdříve napaden (OSN 2017).

vojenské akademii ve West Pointu. Zde Bush argumentoval, že čekání a „doufání v nejlepší“ (Bush 2002d) USA a jejich přátele neochrání a je tedy potřeba aktivní, razantnější přístup (ibidem).

Samotný dokument uvádí, že „zatímco Spojené státy budou neustále usilovat o získání podpory mezinárodní komunity, nebudou váhat v případě nutnosti o samostatné akci, abychom využili našeho práva na sebeobranu preventivním zásahem proti teroristům, abychom jim zabránili v ubližování našim lidem a naší zemi;“ (NSS Archive 2002: 6). Toto právo je v kontextu boje proti terorismu vyhlášeného po útocích 11. září 2001 vymezeno na vojenské zákroky především proti teroristickým skupinám či státům, které je finančně, či jinak podporují, a proti státům usilujícím o získání ZHN (ibidem: 15). Právě v tomto vztahu je Irák v NSS konkrétně zmíněn pouze jednou: „V době války v Zálivu jsme získali nevyvratitelný důkaz, že irácký projekt se neomezoval pouze na chemické zbraně, které použil proti Íránu a jeho lidem, ale rozšířil se také o snahu o získání jaderných zbraní a biologických agentů“ (ibidem: 14). Administrativa zde tedy znovu poukazuje na dlouhodobé nebezpečí, které Irák představoval. Ačkoliv je zde Irák explicitně zmíněn pouze jednou, je patrné, že zde uváděná bezpečnostní politika USA byla mířena právě proti takovým státům, do jejichž role byl Irák stavěn již od administrativy prezidenta Bushe st.

Bushův projev 7. října 2002 v Muzejním centru v Cincinnati toto potvrdil. Celý projev věnoval vysvětlení toho, proč Husajn a jeho režim představují pro USA hrozbu, jakým způsobem je Husajn propojen se současným úhlavním nepřítelem USA al-Káídou, a proč již dosud použité donucovací prostředky nestačí na to, aby byl Husajn přiveden k poslušnosti. Základním argumentem bylo jeho dlouholeté odmítání spolupráce s Radou bezpečnosti OSN a neustálé porušování slibů, kterými se Husajn zavázal plnit požadavky rezolucí vydaných po válce v Zálivu (Bush 2002b). Dalším argumentem pak byla samotná opresivní povaha režimu projevující se na zacházení s vlastními obyvateli, používáním chemických agentů proti Kurdům a při konfliktu s Íránem, a podvody, kterých se

Husajn dopouštěl s financemi získanými v rámci *Oil-for-Food* programu (ibidem). Relevantním důvodem pro možný vojenský zákrok pak mělo být propojení mezi Husajnem a teroristickými skupinami v kontextu boje proti terorismu. Bush uvedl, že „Irák a teroristická síť al-Káida sdílí společného nepřítele – Spojené státy americké. Víme, že Irák a al-Káida udržovaly kontakty na vysoké úrovni, které lze datovat dekádu nazpět. Někteří lídři al-Káidy prchli z Afghánistánu do Iráku. [...] A víme, že po 11. září režim Saddáma Husajna radostně oslavoval teroristické útoky na Ameriku“ (ibidem). Bush vyjádřil znepokojení, že by Irák mohl své ZHN poskytnout teroristům, kteří je pak mohou použít k ohrožení bezpečnosti USA, a argumentoval, že čím déle bude svět čekat, tím silnější Husajn bude a tím více bude moci škodit (ibidem), čímž naznačil, že politika, která byla doposud vedena vůči Husajnovi ze strany OSN, již nedostačuje tomu, aby ochránila USA.

Pokud se na tento projev podíváme optikou usnadňujících podmínek sekuritizace, obsahuje narativní linku, která popisuje povahu hrozby (Husajnov režim je vyobrazován jako nespolehlivý, vrtkavý a dychtící po moci), zlomový bod (prostřednictvím spojení s teroristy může přímo ohrozit bezpečnost USA) a preventivní opatření (uvalení podmínky, která vyhrožuje vojenským zákrokem). Takto zásadní projev byl přednesen před elitou široké veřejnosti, která sice neoplývá pravomocemi Kongresu, nicméně se podílí na formování veřejného mínění prostřednictvím své komunity.

Nelze přesně zjistit, nakolik veřejné mínění formovalo průběh sekuritizačního procesu, nicméně v USA panoval dlouhodobý trend negativního smýšlení o Iráku, patrný už od války v Perském zálivu v roce 1990 (ověřeno dle Gallup 2017). Podle průzkumu uskutečněného v srpnu 2002 53% respondentů věřilo, že je Husajn zapletený do příprav teroristických útoků 11. září 2001 a 49% respondentů již v únoru 2002 označilo Irák jako „vysoce neoblíbený“ (*very unfavorable*) (ibidem). Tato čísla jsou však poměrně nízká ve srovnání s čísly zaznamenanými v březnu 2003, tedy v době samotné invaze. Tehdy Irák za

„vysoce neoblíbený“ označilo 68% respondentů, pro válku s Irákem se dle dochovaných záznamů vyjádřilo 72% respondentů a 73% respondentů udalo, že válka je morálně ospravedlnitelná (ibidem). Čím blíže se tedy Spojené státy blížily k samotné invazi, tím větší podporu veřejnosti měly a z toho lze usoudit, že sekuritizační proces na domácí půdě probíhal úspěšně. Důkazem je fakt, že 16. října 2002 přijal americký Kongres zákon (Congress 2017), který autorizoval použití vojenské moci vůči Iráku.

Bushova administrativa byla aktivní i v mezinárodní sféře. Podařilo se jim společně s Ruskou federací, Francií a dalšími státy prosadit v Radě bezpečnosti OSN ultimativní rezoluci č. 1441, přijatou 8. listopadu 2002. Ta dávala Iráku „poslední šanci“ ke spolupráci a dodržení závazků plynoucích z předchozích rezolucí a tentokrát stanovovala, že pokud tak Husajn neučiní do sedmi dní od přijetí sankce (mezní čas pro oficiální přijetí podmínky) a neobnoví spolupráci s inspekcí UNMOVIC do třiceti dní, bude čelit následkům svých činů (Security Council 2002). Husajn tuto podmínku přijal, ovšem UNMOVIC v průběhu nové mise předkládala další zprávy o snaze o zpomalení práce komise ze strany iráckých úřadů, i když se nakonec podvolily.

Jednou z takových zásadních zpráv byla zpráva nejvyššího inspektora UNMOVIC Hansa Blix (Security Council 2003c). Blix referoval, že ačkoliv se zdráháním, Irák přeci jen spolupracuje (ibidem). Generální ředitel IAEA Muhammad Baradej při stejné příležitosti uvedl, že ačkoliv je potřeba další vyšetřování, dosavadní důkazy ukazují, že Irák jaderný program po roce 1990 neobnovil (ibidem). Podobné výpovědi byly oporou pro opozici vojenského zásahu v Radě bezpečnosti již od implementace rezoluce č. 1441, která vyzdvihovala, že Irák přeci jen spolupracuje, žádné zbraně zatím nalezeny nebyly, a tudíž je třeba spíše dát komisi více času (Security Council 2003b).

Proti zprávám komise a opozici vystoupil 5. února 2003 před Radou bezpečnosti ministr zahraničí USA Colin Powell, který se snažil pomoci

satelitních snímků a zpráv podaných americkými inspektory dokázat, že Irák skutečně ukrývá ZHN a je propojen s teroristickou organizací al-Káida (Security Council 2003a). Spojené státy pak nadále zůstávaly proponenty vojenské akce; Rada bezpečnosti však váhala s její autorizací. S autorizací a záštitou Kongresu se nakonec George W. Bush, prezident Spojených států Amerických, rozhodl s koalicí spojenců (mezi nimiž byla například Velká Británie či Austrálie) podniknout vojenskou invazi do Iráku. Prezident Bush v projevu z 18. března 2003 argumentoval, že útok je oprávněný, protože jednoho dne mohou teroristé použít zbraně hromadného ničení „a zabít tisíce nebo stovky tisíc nevinných lidí v naší zemi nebo kterékoli jiné“ (Bush 2003) a je to jediný způsob jak předejít újmě, kterou by Husajn mohl USA způsobit (ibidem). Tímto projevem George W. Bush oznámil autorizaci vojenského útoku na Irák. Stalo se tak 19. března 2003, bez autorizace Rady bezpečnosti OSN, a završil tak 12 let nepřetržitých snah elit Spojených států o zadržení a svržení diktátora Saddáma Husajna.

Závěr

Cílem této práce je za použití analytického aparátu analýzy sekuritizace vymezit spektrum sekuritizujících aktérů, použití sekuritizujících prvků vůči Husajnovu režimu a způsob, jakým se na procesu sekuritizace podíleli. Teoretický základ práce byl postaven na dvou titulech. Prvním z nich bylo *Writing Security* od Davida Campbella, který argumentoval, že zahraniční politika státu je ovlivněna identitou formující se interakcí s okolním světem, přičemž tyto změny se pak projevují právě v zahraniční politice. Campbellovy předpoklady jsou kompatibilní s *Novým rámcem pro analýzu* od autorů Buzana, Wævera a de Wilda, druhým titulem který tvoří základ teoretické části. Tento titul představuje konceptuální aparát bezpečnostní analýzy a definuje proces sekuritizace odehrávající se v pěti sektorech. Pro potřeby práce byly představeny dva sektory: politický a společenský.

Na základě Campbellovy logiky o státu jako zprostředkovateli informací o hrozbách jeho společnosti a aspektů společenského a politického sektoru, které se zaměřují na hrozby identity a politické a teritoriální integrity státu, byli vybráni sekuritizující aktéři, kteří se pravděpodobně podíleli na procesu sekuritizace Iráku před americkou invazí v roce 2003. Mezi tyto aktéry spadaly osoby na pozici prezidenta Spojených států amerických, viceprezidenta, ministra/ministryně zahraničí, ministra obrany, a další aktéři, kteří byli členy Národní bezpečnostní rady USA. Analýza ovšem ukázala, že spektrum bylo širší, než se předpokládalo, a že někteří z uvedených předpokládaných aktérů se naopak sekuritizace neúčastnili do takové míry, aby byli pro analýzu důležití. Účelem analýzy pak bylo zjistit, jakým způsobem se tito aktéři podíleli na sekuritizaci Iráku, jaká byla jejich argumentační logika a na jaké referenční objekty odkazovali. Jelikož sekuritizace probíhá na základě úspěšného řečového aktu, byly k tomuto účelu zkoumány veřejné projevy, projevy ke stavu Unie, Národní bezpečnostní direktivy, Národní bezpečnostní strategie, záznamy ze schůzí Rady bezpečnosti OSN a rozhovory poskytnuté médiím. Analýza se

chronologicky opírala o zásadní události, které se podílely na proměně vztahů Spojených států amerických a Iráku.

Období administrativy Ronalda Reagana se ukázalo jako latentní období, ve kterém Irák brán jako hrozba nebyl. Vzhledem k zájmům, které Spojené státy sledovaly na Středním Východě, byl Irák spíše nástrojem k zabránění mocenské expanze Íránu. Docházelo k upevňování vzájemných vztahů a tajné spolupráci formou finančních a vojenských prostředků, která zřejmě povzbudila Irák v následném sebevědomém chování. Spojené státy navíc přehlížely fakt, že Husajn vlastní a používá chemické a biologické zbraně a ve strachu z mocenského růstu Íránu pomáhaly Iráku s jaderným programem. Sekuritizace tedy v tomto období probíhala, ovšem byl to Írán, kdo byl sekuritizován.

K zásadní proměně došlo za administrativy prezidenta George H. W. Bushe. Ačkoliv se snažil s Irákem udržovat dobré vztahy, jak dokazuje záznam rozhovoru velvyslankyně Glaspie s Husajnem, Husajnova invaze do Kuvajtu situaci úplně změnila. Na Husajna bylo nahlíženo jako na agresora a od toho se odrážela logika argumentace opozičních aktérů. V průběhu Bushova volebního období postupně docházelo k upevnění negativního náhledu na Husajnovu vlastnictví ZHN na mezinárodní (prostřednictvím podpory rezoluce OSN č. 678 a aktivní participací v bezletových zónách vytvořených na severu a na jihu Iráku) i domácí půdě. Z období Bushovy administrativy se bohužel nedochovaly zápisy ze schůzí Rady bezpečnosti OSN a tato kapitola je o ně proto ochuzena, nicméně tím bylo umožněno soustředit se více domácí platformu. Zatímco ZHN souvisely spíše s mezinárodní činností USA, jelikož jejich použití porušovalo Ženevský protokol z roku 1925 (jehož byl Irák smluvní stranou) a USA dodržování tohoto protokolu tvrdě prosazovaly, na domácí platformě figurovala v argumentaci o nebezpečnosti Iráku další hrozba: ekonomická. S nimi souvisely první artikulované referenční objekty: bezpečnost a stabilita regionu Středního Východu vlivem hrozby napadení spojenců USA a ropné zásoby proudící na světový trh. Husajnova dychtivost po kuvajtských ropných vrtech by ho stavěla

do neuvěřitelně silné pozice pro vydírání v prostředí světového trhu s ropou. Společně s opresivní povahou režimu se jednalo o hlavní argumenty jednotlivých řečových aktů. Tyto akty byly prováděny především prezidentem Bushem a vyjadřovány byly formou projevů a Národních rozhodovacích direktiv, na kterých ovšem běžně spolupracuje celá Rada národní bezpečnosti USA. Toto období lze označit za prvopočátek sekuritizačního procesu Iráku jehož se ujal jako sekuritizující aktér prezident USA společně s Národní bezpečnostní radou USA jako kolektivním tělesem, které stálo spíše v pozadí a využívalo svou autoritu prostřednictvím oficiálních dokumentů, které běžný občan neviděl.

Administrativa prezidenta Clintona navázala na druh rétoriky, který započala administrativa předchozí, ovšem obohatila spektrum hrozeb, které Husajnov režim představoval, o dvě další, a to o hrozbu mezinárodního terorismu, jejímž možným referenčním objektem byli i američtí občané (především vojáci) v zahraničí, a o hrozbu, kterou opresivní povaha režimu představovala pro své obyvatele, kteří tak byli prezentováni jako další referenční objekt, a vyvolala v Iráku humanitární krizi. Záznamy ze setkání RB OSN dokazují, že zástupci Spojených států vždy silně vystupovali proti Iráku a jejich argumentační logika se točila kolem výše uvedených čtyř základních hrozeb. Osobnosti na pozici vyslance USA pro RB OSN se měnily, ale rétorika na této platformě zůstávala neměnná, a jelikož nikdy sankce nikdy zrušeny nebyly, lze konstatovat, že se tyto osobnosti dlouhodobě podílely na sekuritizaci Iráku v mezinárodním prostředí. Osoby zastávající tento post (Albright, Burleigh, Cunningham) tedy obecně můžeme označit za další sekuritizující aktéry, a to na mezinárodním poli. Silná pozice prezidenta coby sekuritizujícího aktéra trvala nadále, především díky několika zásadním projevům k veřejnosti i elitám, jako byl ten pro zaměstnance Pentagonu. Tento projev se ukázal jako zásadní, protože v něm poprvé prezident Clinton označil Husajna za existenční hrozbu pro USA díky údajnému spojení s mezinárodním terorismem. Toto nařčení zjevně nevyvolalo takovou reakci jako po 11. září 2001, nicméně pro tuto analýzu se jedná o přelomový zvrát, který dokazoval, že po uskutečnění operace Pouštní

liška již nebyla USA myšlenka možnosti unilaterálního vojenského zásahu proti Husajnovi cizí.

Finální fázi sekuritizace zahájila administrativa George W. Bushe za paniky způsobené teroristickými útoky 11. září 2001. Zde jako hlavní sekuritizující aktéři figurují právě prezident Bush a ministr zahraničí Powell, a to prostřednictvím důležitých projevů, které přednášeli před veřejným publikem i elitami. Ačkoliv promlouvali i před Valným shromážděním či Radou bezpečnosti OSN, ukázalo se, že frustrace z neochoty RB OSN podniknout razantnější zákrok proti Husajnovi napomohla většímu důrazu na rétoriku před domácím publikem, které začalo invazi stále více podporovat (viz schválení vojenské akce proti Iráku Kongresem v říjnu 2002). V této fázi již tedy veřejnost (Kongres s oporou široké veřejnosti) přijala téma Iráku coby existenční hrozby a autorizovala svým souhlasem použití mimořádných prostředků k eliminaci hrozby (vojenský zákrok). Argumenty, které při své rétorice k přesvědčení využívali jednotliví aktéři, se shodovaly s těmi, které byly používány již za prezidenta Clintona. Rozdíl byl ve faktu, že Bush a Powell kladl mnohem větší důraz na nevypočitatelnost Husajna a jeho údajné spojení s al-Káidou, které se ukázalo velice důležitým faktorem pro konečné uskutečnění invaze. Vnitřní bezpečnost Spojených států se tak stala posledním argumentovaným referenčním objektem.

Invaze do Iráku byla nakonec legitimizována díky dlouhodobému procesu sekuritizace vedenému elitami USA figurujícími jako jedni z nejdůležitějších sekuritizujících aktérů v tomto procesu. Jejich představiteli byli prezident Bush st., prezident Clinton a prezident Bush ml., kteří prostřednictvím veřejných řečových aktů a nejdůležitějších vládních dokumentů autorizovali zadržovací politiku a stupňování agrese v rétorice proti Husajnovu režimu. Dalšími sekuritizujícími aktéry byli: velvyslanci USA pro OSN, kteří tento proces podporovali na mezinárodním poli; Národní bezpečnostní rada jako kolektivní těleso, které přispívalo k tvorbě zásadních vládních dokumentů s výrazně přispívajícími osobnostmi jako ministři zahraničí Colin Powell a James Baker.

Díky své argumentační logice tyto osobnosti výrazně přispěly k hladkému průběhu procesu sekuritizace Iráku před invazí v roce 2003.

Zdroje

Prameny

Best Jr., Richard A. (2011). *The National Security Council: An Organizational Assessment* (Washington D.C.: Congressional Research Service).

Congress (2017). *H. J. Res. 114 – Authorization for Use of Military Force Against Iraq Resolution of 2002* (<https://www.congress.gov/bill/107th-congress/house-joint-resolution/114/text>, 16. 4. 2017).

Defence Intelligence Agency (1984). *Prospects for Iraq* (<http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB82/iraq58.pdf>, 1. 4. 2017).

Department of State (1983). *Subject: Rumsfeld Mission: December 20 Meeting with Iraqi* (<http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB82/iraq31.pdf>, 1. 4. 2017).

NSC (1983a). *NSDD-99: United States Security Strategy for the Near East and South Asia* (<https://fas.org/irp/offdocs/nsdd/nsdd-99.pdf>, 1. 4. 2017).

NSC (1983b). *NSDD-114: U.S. Policy Toward the Iran-Iraq War* (<https://fas.org/irp/offdocs/nsdd/nsdd-114.pdf>, 1. 4. 2017).

NSC (1984). *NSDD-139: Measures to Improve U.S. Posture and Readiness to Respond to Developments in the Iran-Iraq War* (<https://fas.org/irp/offdocs/nsdd/nsdd-139.pdf>, 1. 4. 2017).

NSC (1991). *NSD-54: Responding to Iraqi Aggression in the Gulf* (<https://fas.org/irp/offdocs/nsd/nsd54.pdf>, 5. 4. 2017).

NSC (1993). *NDD-18: Counterproliferation Initiative* (<https://fas.org/irp/offdocs/pdd18.htm>, 14. 4. 2014).

NSS Archive (1991). *A National Security Strategy of the United States* (<http://nssarchive.us/NSSR/1991.pdf>, 5. 4. 2017).

NSS Archive (1994). *A National Security Strategy of Security and Enlargement* (<http://nssarchive.us/NSSR/1994.pdf>, 15. 4. 2017).

NSS Archive (1997). *A National Security Strategy for a New Century* (<http://nssarchive.us/NSSR/1997.pdf>, 15. 4. 2017).

NSS Archive (2000). *A National Security Strategy for a New Century* (<http://nssarchive.us/NSSR/2000.pdf>, 15. 4. 2017).

NSS Archive (2002). *The National Security Strategy of the United States* (<http://nssarchive.us/NSSR/2002.pdf>, 16. 4. 2017).

OSN (2017). *Charta Organizace spojených národů a Statut Mezinárodního soudního dvora* (<http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojenych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>, 16. 4. 2017), s. 28–32.

Security Council (1986). *UNSCR-582: The Situation between Iran and Iraq* ([http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/582\(1986\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/582(1986)), 1. 4. 2017).

Security Council (1994). *The Situation between Iraq and Kuwait* (http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.3438, 15. 4. 2017).

Security Council (1995). *The Situation between Iraq and Kuwait* (http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.3519, 15. 4. 2017).

Security Council (1996a). *The Situation between Iraq and Kuwait* (http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.3642, 15. 4. 2017).

Security Council (1996b). *The Situation between Iraq and Kuwait* (http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.3672, 15. 4. 2017).

Security Council (1998). *The Situation between Iraq and Kuwait* (http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.3855, 15. 4. 2017).

Shultz, George P. (1984). *UN Human Rights Commission: Item 12: Iranian Resolution on Use of Chemical Weapons by Iraq* (<http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB82/iraq47.pdf>, 1. 4. 2017).

UN SC (2017). *Meeting Records: Meetings conducted by the Security Council in 1999* (<http://www.un.org/en/sc/meetings/records/1999.shtml>, 15. 4. 2017).

Literatura

Ali, Javed (2001). Chemical Weapons and the Iran-Iraq War: A Case Study in Noncompliance. *The Nonproliferation Review* 8(1), s. 43–58.

Bush, George W. (2010). *Okamžiky rozhodnutí* (Praha: Fortuna Libri).

Buzan, B. – Wæver, O. – de Wilde, J. (2005). *Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu* (Brno: Centrum strategických studií).

- Campbell, David (1992). *Writing Security, United States Policy and the Politics of Identity* (Minneapolis: University of Minnesota Press).
- Dunne, Michael (2003). The United States, the United Nations and Iraq: ‘Multilateralism of a Kind’. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)* 79 (2), s. 257–277.
- Fierke, Karin M. (2010). Constructivism. In: Dunne, Tim – Kurki, Milja – Smith, Steve. *International Relations Theories: Discipline and Diversity* (New York: Oxford University Press), s. 177 – 194.
- Hahn, Peter (2012). A Century of U.S. Relations with Iraq. *Origins: Current Events in Historical Perspective* 5 (7).
- Jett, Denis (2014). One Man’s Terrorist... *Middle East Policy Council* XXI (4).
- Rose, Euclid A. (2005). From a Punitive to a Bargaining Model of Sanctions: Lessons from Iraq. *International Studies Quarterly* 49(3), s. 459–479.
- Taureck, Rita (2006). Securitization theory and securitization studies. *Journal of International Relations and Development* (9), s. 53–61.

Internetové zdroje

- American Rhetoric (2017). *Colin Powell: Interview with Jim Lehrer* (<http://www.americanrhetoric.com/speeches/powell&lehrer.htm>, 15. 4. 2017).
- Battle, Joyce (2003). Shaking Hands with Saddam Hussein: The U.S. Tilts toward Iraq, 1980–1984. *The National Security Archive* (<http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB82/>, 1. 4. 2017).
- Americké centrum (2017). *Politický systém* (<http://www.americkecentrum.cz/politicky-system>, 31. 3. 2017).
- Borger, Julian (2002). Rumsfeld ‘offered help to Saddam’. *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/world/2002/dec/31/iraq.politics>, 1. 4. 2017).
- Bush, George H. W (1991). Adress to the Nation on the Invasion of Iraq. *American Rhetoric* (<http://www.americanrhetoric.com/speeches/ghwbushiraqinvasion.htm>, 5. 4. 2017).

Bush, George W. (2001). Text of George Bush's Speech. *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/world/2001/sep/21/september11.usa13>, 15. 4. 2017).

Bush, George W. (2002a). George Bush's speech to the UN general assembly. *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/world/2002/sep/12/iraq.usa3>, 15. 4. 2017).

Bush, George W. (2002b). President Bush Outlines Iraqi Threat. *The White House* (<https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/10/20021007-8.html>, 16. 4. 2017).

Bush, George W. (2002c). President Delivers State of the Union Address. *The White House* (<https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html>, 15. 4. 2017).

Bush, George W. (2002d). Text of Bush's Speech at West Point. *The New York Times* (<http://www.nytimes.com/2002/06/01/international/text-of-bushs-speech-at-west-point.html>, 17. 4. 2017).

Bush, George W. (2003). Full text: Bush's speech. *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/world/2003/mar/18/usa.iraq>, 17. 4. 2017).

CFR (1990). *President George H. W. Bush's Address on Iraq's Invasion of Kuwait, 1990* (<http://www.cfr.org/iraq/president-george-hw-bushs-address-iraqs-invasion-kuwait-1990/p24117>, 5. 4. 2017).

Clinton, William J. (1998a). 'Iraq Has Backed Down.... Now Iraq Must Live Up to Its Obligations'. *The Washington Post* (<http://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/iraq/stories/clintontext111698.htm>, 15. 4. 2017).

Clinton, William J. (1998b). Transcript: President Clinton Explains Airstrike. *CNN* (<http://edition.cnn.com/ALLPOLITICS/stories/1998/12/16/transcripts/clinton.html>, 15. 4. 2017).

CNN (1998). *Text Of Clinton Statement On Iraq* (<http://edition.cnn.com/ALLPOLITICS/1998/02/17/transcripts/clinton.iraq/>, 15. 4. 2017).

Friedman, Thomas L. (1990). *Mideast Tensions; U.S. Jobs at Stake in Gulf, Baker Says.* *The New York Times* (<http://www.nytimes.com/1990/11/14/world/mideast-tensions-us-jobs-at-stake-in-gulf-baker-says.html>, 5. 4. 2017).

Friedman, Thomas L. (1991). Confrontation in the Gulf; Baker-Aziz Talks on Gulf Fail; Bush is Firm; Diplomatic Effort to Continue. *The New York Times* (<http://www.nytimes.com/1991/01/10/world/confrontation-gulf-baker-aziz-talks-gulf-fail-fears-war-rise-bush-firm.html?pagewanted=all>, 5. 4. 2017).

Gallup (2017). *Iraq* (<http://www.gallup.com/poll/1633/iraq.aspx>, 16. 4. 2017).

Goshko, John M. – Lippman, Thomas W. (1997). Iraq Blocks U.S. Arms Inspectors; Incident is Second in 4 days. *The Washington Post* (<http://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/iraq/timeline/110397.htm>, 15. 4. 2017).

Goshko, John M. (1997a). Security Council Debate Reflects Continued Split on Iraq. *The Washington Post* (<http://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/iraq/stories/debate1297.htm>, 15. 4. 2017).

Goshko, John M. (1997b). U. N. Arms Inspectors Returning to Iraq in Reversal by Baghdad. *The Washington Post* (<http://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/iraq/timeline/112197.htm>, 15. 4. 2017).

Goshko, John M. (1998). Iraq to Stop Cooperating with U.N. *The Washington Post* (<http://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/iraq/stories/inspect080698.htm>, 15. 4. 2017).

Graham, Bradley – Balz, Dan (1996). Iraqi Attack Raises U.S. ‘Concern’. *The Washington Post* (<http://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/iraq/timeline/090196.htm>, 15. 4. 2017).

Graham, Bradley (1996). U.S. Launches More Cruise Missiles Against Iraq. *The Washington Post* (<http://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/iraq/timeline/090496.htm>, 15. 4. 2017).

Graham, Bradley – Goshko, John M. (1998). Clinton Warns Iraq, OK’s Gulf Buildup. *The Washington Post* (<http://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/iraq/stories/clinton111298.htm>, 15. 4. 2017).

Hiltermann, Joost R. – International Herald Tribune (2003). Halabja: America didn't seem to mind poison gas. *The New York Times* (<http://www.nytimes.com/2003/01/17/opinion/halabja-america-didnt-seem-to-mind-poison-gas.html>, 1. 4. 2017).

Cheney, Richard B. (2002). Full text of Dick Cheney's speech. *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/world/2002/aug/27/usa.iraq>, 16. 4. 2017).

InsideGov (2017). *All Secretaries of Defense* (<http://cabinet-members.insidegov.com/d/b/Secretaries-of-Defense>, 1. 4. 2017).

John Pike (2017). Presidential Directives and Executive Orders. *Federation of American Scientists* (<https://fas.org/irp/offdocs/direct.htm>, 1. 4. 2017).

Miller Center (2017). *George H. W. Bush: Foreign Affairs* (<https://millercenter.org/president/bush/foreign-affairs>, 5. 4. 2017).

Norman, Jim (2016). Americans' Confidence in Institutions Stays Low. *Gallup*. 13. 6. 2016 (<http://www.gallup.com/poll/192581/americans-confidence-institutions-stays-low.aspx>, 23. 3. 2017).

Ottaway, David B. (1988). U.S. Decries Iraqi Use of Chemical Weapons. *The Washington Post* (https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1988/03/24/us-decries-iraqi-use-of-chemical-weapons/4421ebe8-df59-477d-882b-7d381f3a1868/?utm_term=.72674d487382, 1. 4. 2017).

Preston, Julia (1994). Iraq Accepts Sovereignty of Kuwait. *The Washington Post* (<http://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/iraq/timeline/111194.htm>, 15. 4. 2017).

Qiu, Linda (2017). PolitiFact Sheet: The National Security Council 'shakeup'. *PolitiFact* (<http://www.politifact.com/truth-o-meter/article/2017/feb/01/politifact-sheet-national-security-council-shakeup/>, 31. 3. 2017).

Security Council (2000). Security Council Meets to Consider Humanitarian Situation in Iraq; Secretary-General Describes "Moral Dilemma" for United Nations. *The United Nations* (<http://www.un.org/press/en/2000/20000324.sc6833.doc.html>, 15. 4. 2017).

Security Council (2001). In Security Council Debate, Governments Stress Need to Alleviate Humanitarian Situation in Iraq While Ensuring Full Compliance with Council Resolutions. *The United Nations* (<http://www.un.org/press/en/2001/SC7085.doc.htm>, 15. 4. 2017).

Security Council (2002). Security Council Holds Iraq in ‘Material Breach’ of Disarmament Obligations, Offers Final Chance to Comply, Unanimously Adopting Resolution 1441 (2002). *The United Nations* (<http://www.un.org/press/en/2002/SC7564.doc.htm>, 16. 4. 2017).

Security Council (2003a). Briefing Security Council, US Secretary of State Powell Presents Evidence of Iraq’s Failure to Disarm. *The United Nations* (<http://www.un.org/press/en/2003/sc7658.doc.htm>, 16. 4. 2017).

Security Council (2003b). Security Council Hears from 53 Speakers in Two Days on Iraq’s Disarmament; Some Stress Iraq Has Not Cooperated, Most Say Inspectors Need More Time. *The United Nations* (<http://www.un.org/press/en/2003/sc7687.doc.htm>, 16. 4. 2017).

Security Council (2003c). United Nations Weapons Inspectors Report to Security Council on Progress in Disarmament of Iraq. *The United Nations* (<http://www.un.org/press/en/2003/sc7682.doc.htm>, 16. 4. 2017).

SIPRI (2017). *Military expenditure by country, in constant (2015) US\$ m., 1988-1996* (<https://www.sipri.org/sites/default/files/Milex-constant-2015-USD.pdf>, 15. 3. 2017).

Thaft IV, William H. (2002). The Legal Basis for Preemption. *Council on Foreign Relations* (<http://www.cfr.org/international-law/legal-basis-preemption/p5250>, 16. 4. 2017).

Tharoor, Ishaan (2015). The key moments in the long history of U.S.–Iran tensions. *The Washington Post* (https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/03/31/the-key-moments-in-the-long-history-of-u-s-iran-tensions/?utm_term=.1aed606898bf., 1. 4. 2017).

The American Presidency Project (2017a). *George Bush: Address Before a Joint Session of the Congress on the Cessation of the Persian Gulf Conflict* (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=19364>, 5. 4. 2017).

The American Presidency Project (2017b). *George Bush: Address Before a Joint Session of the Congress on the State of the Union* (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=19253>, 5. 4. 2017).

The New York Times (1990). *CONFRONTATION IN THE GULF; Excerpts From Iraqi Document on Meeting With U.S. Envoy* (<http://www.nytimes.com/1990/09/23/world/confrontation-in-the-gulf-excerpts-from-iraqi-document-on-meeting-with-us-envoy.html?pagewanted=all>, 3. 4. 2017).

The New York Times (1993). *Raid on Baghdad; Clinton's Address: Message Is 'Don't Tread On Us'* (<http://www.nytimes.com/1993/06/27/world/raid-on-baghdad-clinton-s-address-message-is-don-t-tread-on-us.html>, 15. 4. 2017).

The Washington Institute (2017). *The Clinton Administration's Approach to the Middle East* (<http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/the-clinton-administrations-approach-to-the-middle-east>, 14. 4. 2017).

The White House (2017). *The Presidents* (<https://www.whitehouse.gov/1600/Presidents>, 1. 4. 2017).

UNSCOM (2017). Establishment. *The United Nations* (<http://www.un.org/Depts/unscom/unscom.htm>, 15. 4. 2017).

U. S. Department of State (2017). *Former Secretaries of State* (<https://www.state.gov/secretary/former/>, 1. 4. 2017).

United States Senate (2017). *Vice President of the United States* (https://www.senate.gov/artandhistory/history/common/briefing/Vice_President.htm, 1. 4. 2017).

Von Drehle, David – Smith, Jeffrey R. (1993). U. S. Strikes Iraq for Plot to Kill Bush. *The Washington Post* (<http://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/iraq/timeline/062793.htm>, 15. 4. 2017).

Wong, Edward (2006). Saddam charged with genocide of Kurds. *The New York Times* (<http://www.nytimes.com/2006/04/05/world/05iht-saddam.html>, 15. 4. 2017).

Resumé

After invasion of Kuwait in 1990, Saddam Hussein's regime in Iraq became a target for the USA's containment policy. This policy involved specific rhetoric which became crucial to securitization process of Iraq since 1990. This rhetoric has been (among others) executed in forms of various speech acts by members of the United States' political elite who might have had an impact on the process of securitization of Iraq.

The aim of this bachelor thesis is to use the analytic tools of securitization theory presented by B. Buzan, O. Wæver and Jaap de Wilde in *Security: A New Framework for Analysis* (1998) to outline securitizing actors contributing to the process, the means of their contribution, and logic of their argumentation. In terms of David Campbell's *Writing security* (1992), the logic of political elites setting the state's security discourse works in order to simplify the flow of information from the "outside" using the "others" to define "us", a form of collective identity. This assumption is compatible with the *New Framework of Analysis'* social-political sector analysis which argues that in strong, liberal-democratic states it is a common belief that elected political elites are the only legitimate representation of its state's citizens.

Using these arguments, the analytical framework of this bachelor thesis composes of analysis of speech acts executed in time span of 1980 to March 19 2003 executed by Presidents, Vice presidents, other members of the National Security Council and other actors who might occur as significant due to historical context of this analysis. This thesis has concluded that while some expected actor did not participate, the President has always played a significant role in securitization process of Iraq along with U. S. ambassadors to the United Nations and the National Security Council as a collective body. The most influential types of speech acts were being executed on state and international level, including President's Adresses to the Nation, State of the Union speeches;

ambassador's speeches to the Security Council of the UN and National Security Directives/Strategies.